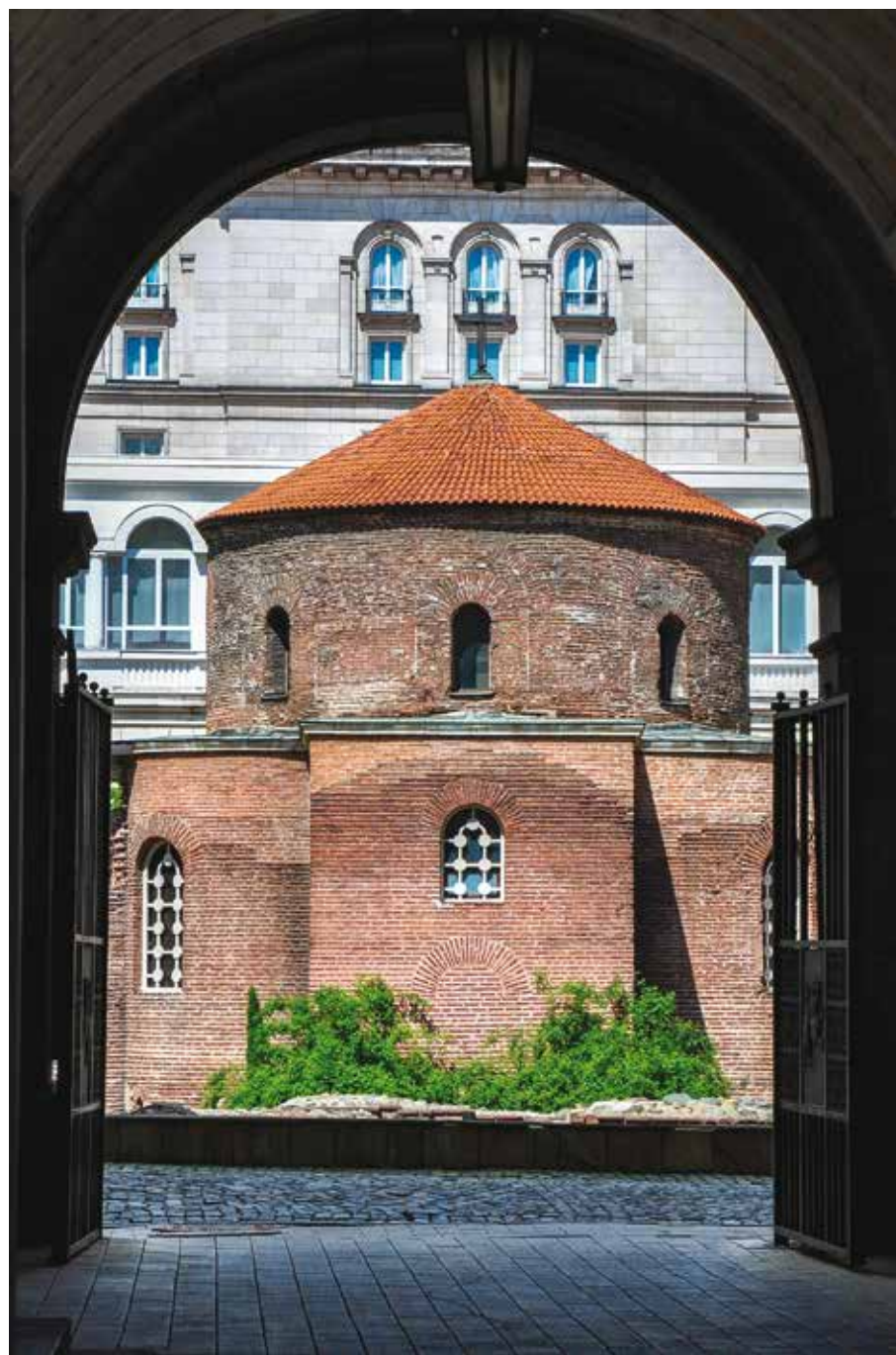

ПОКЛОННИЧЕСКИ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

ХРИСТИЯНСКИ МАРШРУТИ

Със съдействието на Поклонническо-просветен център
„Св. Йоан Рилски“ към Софийската света митрополия

Десетте поклоннически дестинации са разработени
от работна група, включваща експерти от Св. Синод
на Българската православна църква, българския туристически бранш
и изявени културни дейци.

В книгата са използвани снимки от архива на вестник „24 часа“

© Иван Михалев, текст и снимки, 2025 г.

© Книгоиздателска къща „Труд“, дизайн на корицата, 2025 г.

© Книгоиздателска къща „Труд“, 2025 г.

Книгоиздателска къща „Труд“, 2025 г.

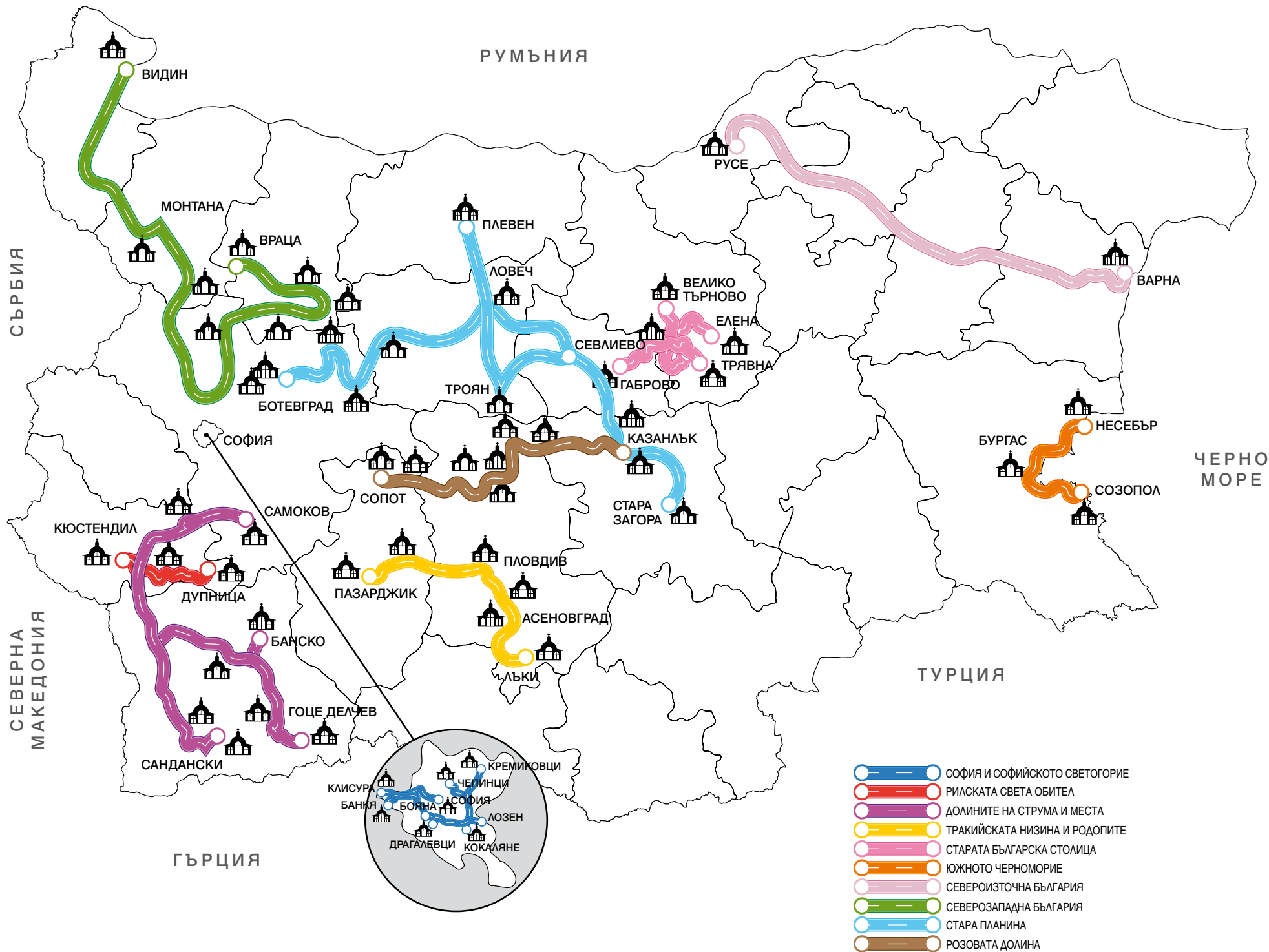
България е земя с хилядолетна история, дълбоки духовни корени и свещени места, които пазят жив спомена за българската святост, писменост и просвета, и са ярко доказателство за силата на човешкия дух. Всяка стъпка по поклонническите маршрути у нас е пътуване не само в пространството, но и във времето – през вековете на християнството, дълбоко вплетено в нашата култура, традиции и национална идентичност.

С това специално издание ви каним на едно смислено и вдъхновяващо пътешествие из десет региона на България, в които са съхранени едни от най-ценните християнски светини, манастири и църкви. Това са маршрути, които отвеждат не само към историята, но и към вътрешния мир, съзерцанието и надеждата.

Поклонническият туризъм е не просто среща с културното и духовно наследство – той е възможност за вътрешен диалог, за осмисляне и за свързване с корените. Вярваме, че християнските маршрути на България заслужават да бъдат откривани, преживявани и споделяни. Затова Министерството на туризма работи активно за тяхното популяризиране – за да достигнат до повече хора както от България, така и от цял свят.

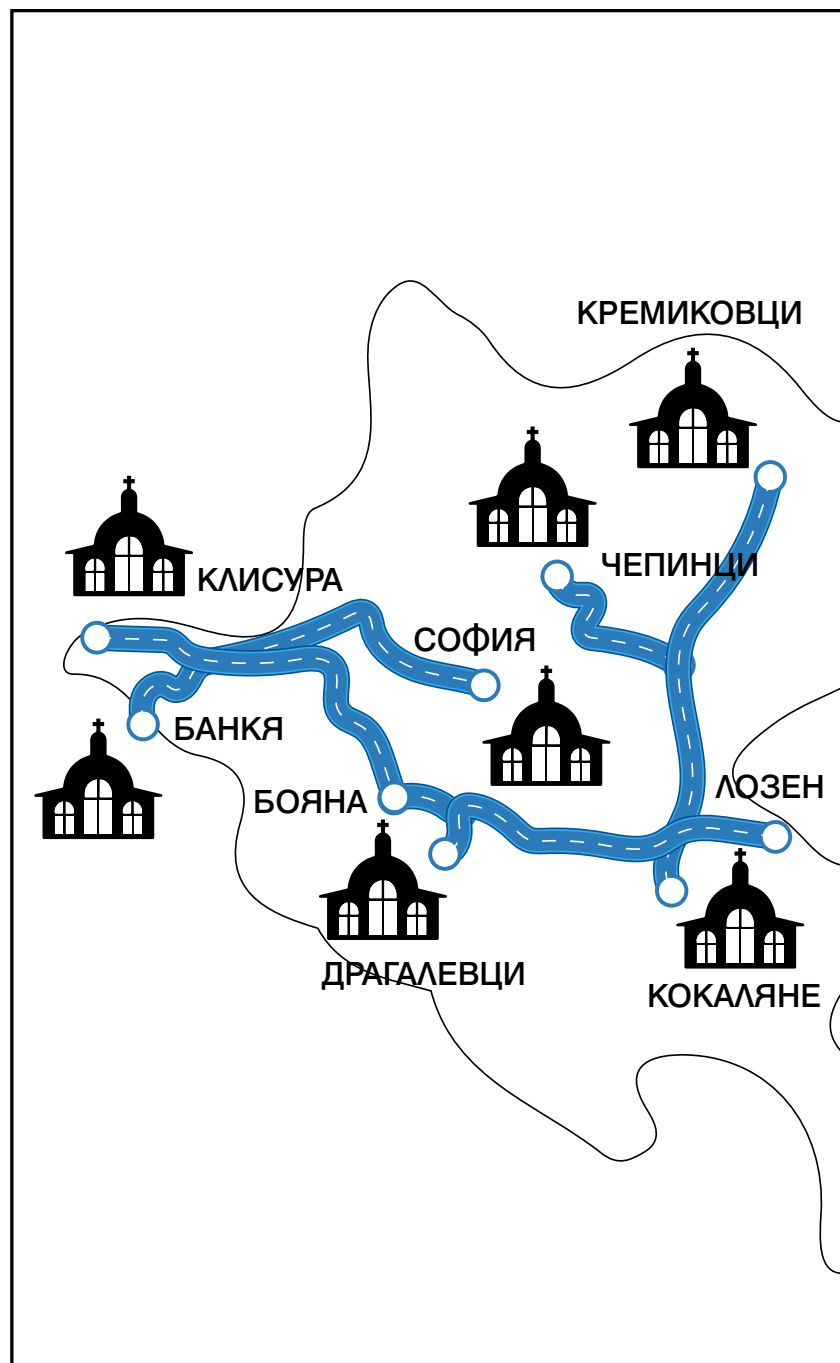
**Опознайте тайнството на пътуването със смисъл и сърце.
Открийте духовното богатство на България.**

Мирослав Боршош
Министър на туризма на Република България

**СОФИЯ
И СОФИЙСКОТО
СВЕТОГОРИЕ**

София – градът на Божията Премъдрост

Кръстена на **София – Божията Премъдрост**, съвременната столица на България е едно от най-старите селища в Европа. Намираща се на древния римски път Виа Милитарис, тя е с огромно стратегическо значение за Древния Рим и за разпространението на християнството. Най-старите останки от жилищни постройки на територията му са от VI хил. пр.Хр. Градът, възникнал с името Улпия Сердика, е просветен в християнството още от I век. За пръв просветител на града се смята св. Климент, папа Римски. София дава на християнството голям сонм светци, а така също е мястото, където е проведен Сердикийският събор.

В центъра на днешния град, в рамките на много малко разстояние, са разположени много поклоннически обекти.

🏰 **Късноантичната крепост на древна Сердика.** Крепостната стена на града е построена през 176–179 г. при съвместното управление на римските императори Марк Аврелий и сина му Комог. Най-голям разцвет Сердика достига по времето на император Константин I Велики (306–337). Той често пребивавал в резиденцията си в Сердика и обичал да казва: „Сердика е моят Рим“. Известен факт е, че св. Константин е желал да направи Сердика своя столица.

🏰 **Църквата „Св. вмца. Негеля“.** Тя е катедрален храм на Софийската света митрополия. В нея се пази **нетленните мощи на сръбския владетел св. крал Стефан Милутин и чудотворната икона на Св. Богородица**, подарена от ген. Гурко в чест на освобождението на София от османско владичество. На 16 април 1925 г. при комунистически атентат църквата частично е разруше-

Храмът „Св. вмца. Негеля“

Колоната на църквата „Св. Петка Стара“ в София

Детайл от стенописите в ротондата „Св. Георги Победоносец“

Ротондата „Св. Георги Победоносец“

на. Възстановеният храм е тържествено осветен на 7 април 1933 г. От южната му страна, в близост до страничната олтарна врата, е погребан българският екзарх Йосиф I.

Църквата „Св. Петка Самарджийска“ е еднокорабна постройка, иззидана от тухли и камъни с дебели до един метър стени. Издигната е през XI в. върху останките на антична сграда (вероятно от III–IV в.). Тя е една от малкото цялостно запазени до днес средновековни софийски църкви. Храмът е посветен на великомъченица Параскева Иконийска (Търновска). Стенописите във вътрешността ѝ са изографисани в три живописни слоя от XIV, XV и XVI в.

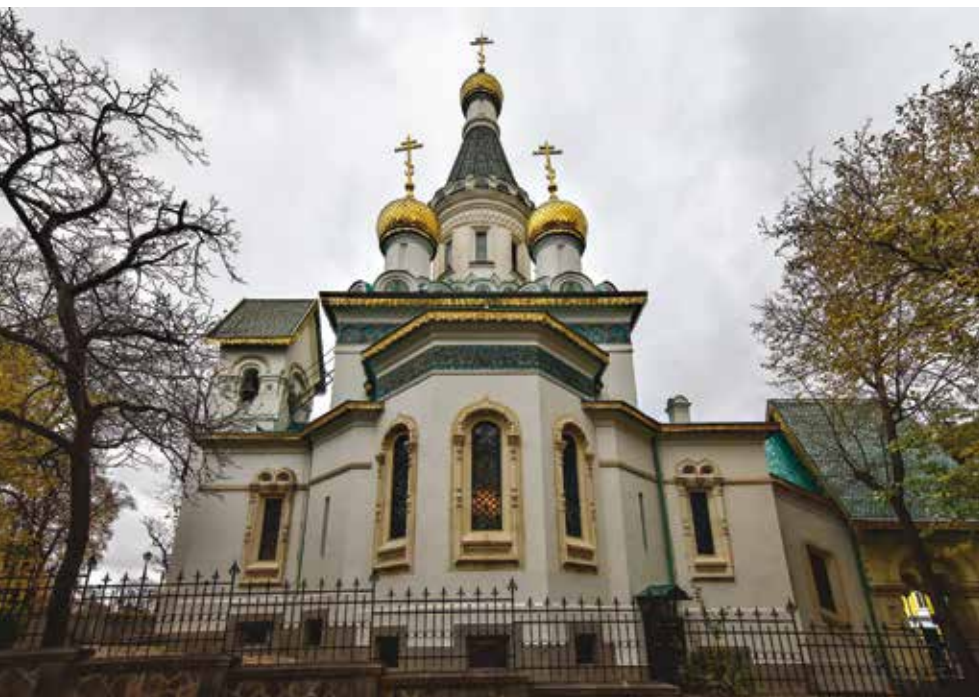
Църквата „Св. Петка Стара“ е част от сградния комплекс на Софийската света митрополия. Построена е през 1241–1257 г. В най-старата ѝ част са разкрити останки от късноантичния дворцов комплекс на Константин I Велики. В храма се пазят **мощи на св. Параскева (Петка) Епиватска** и се почита **свещеномъченик Терапонтий Софийски**. В църквата се пази част от дървото, на което е обесен. В сградата е вградено аязмо.

Храм „Св. вмчк. Георги Победоносец“ (Ротондата) е най-старият архитектурен паметник в София, който се използва и до днес, и е единствената запазена до покрив постройка в града от времето на Римската империя. Предполага се, че сградата е била част от двор-

цовия комплекс в центъра на града от началото на IV в. По-късно е превърната в църква и неколкратно е изписвана с фрески, най-значимите от които са от X–XI в. Най-старото запазено до наши дни изображение представлява великолепно глава на ангел. То е част от по-голяма композиция по купола на църквата, включваща фигури на осем гигантски ангели с разперени крила над пророци в „свръхчовешки“ ръст и библейски сцени. Запазената глава впечатлява с изяществото на формите и изразителните си очи. Смята се, че тези стенописи са от X–XI в. – Златния век на българската култура през Първото българско царство. През XV–XVI в. храмът е бил митрополитска катедрала и в нея са съхранявани мощите на св. крал Стефан Милутин, а през 1469 г. – и мощите на св. Йоан Рилски (за една седмица). В храма се съхраняват **частици от светите мощи на св. Георги Победоносец, св. Теодосий Велики, Витлеемски младенци, св. Николай Мирликийски, св. Антоний Велики, св. Атанасий Велики, св. Евтимий Велики, св. Сергей Радонежки, св. вмца. Варвара** и гр. В него е бил погребан св. вмч. Георги Най-нови Софийски.

⛪ **Храм „Св. Николай Мирликийски Чудотворец“** е старинна православна църква, разположена в центъра на София, построена върху руините на Константиновия дворец. Разрушена е от бомбардировки-

Руската църква

Детайл от фасадата на руската църква „Св. Николай Мирликийски“

те през Втората световна война и на мястото ѝ е изграден днешният малък храм. Най-голямата ценност и светиня на храма е **чудотворната икона на св. Николай Мирликийски**.

⛪ **Храм „Свети Седмочисленици“** първоначално е построен като джамия от знаменития османски архитект Синан през XVI в. върху останки от средновековна манастирска сграда. Така наречената от народа Черна джамия след Освобождението е била използвана като затвор, а в началото на XX в. умело е била преустроена в православна църква. В храма се съхраняват **частици от мощите на св. Климент, св. Горазд и св. Харалампий**.

⛪ **Храм „Св. Николай Мирликийски“ (Руската църква)** е сред емблематичните сгради в София. Градежът ѝ започва в края на XIX в. Осветена е през 1914 г. в навечерието на Първата световна война. Сградата е построена върху парцел на Руското имперско дипломатическо представителство. Петте малки купола на църквата са позлатени. В криптата на храма се намира **гробницата на св. Серафим Соболев Софийски чудотворец**. Хиляди вярващи пристъпват с молитва към него за чудотворна помощ. Записани са стотици чудеса след молитви към светеца.

✙ **Синодалната палата** в София е представителна сграда на Българската православна църква, седалище на Св. Синод и резиденция на Българския патриарх.

✙ **Храм „Св. Софѝя“** е раннохристиянска базилика, посветена на Христос в качеството Му на Премъдрост Божия. Разположена е в центъра на София, в непосредствена близост до храм-паметника „Св. Александър Невски“. Построена е в края на V – началото на VI в. върху основите на няколко по-стари християнски храма, най-старият от които е от IV в. Около XIV в. храмът се свързва неразделно с града, най-вероятно във връзка с доминиращото си положение над него, и градът започва да се нарича София. Църквата „Св. Софѝя“ е най-древната светиня в града. По време на османското владичество храмът е преустроен в джамия, а стенописите му са унищожени. Църквата е реставрирана няколко пъти, а от началото на XX в. в нея се провеждат археологически проучвания. В подземието на храма са експонирани раннохристиянски гробници и подови мозайки от по-старите храмове.

✙ **Патриаршеският катедрален храм-паметник „Св. Александър Невски“** е най-големият православен храм в България. Построен е по проект на руския архитект Александър Померанцев и е най-ярката творба на неовизантийския архитектурен стил. Строителството

Храмът „Св. Софѝя“

Патриаршеският катедрален храм-паметник
„Св. Александър Невски“

Полилеят в катедралния храм-паметник „Св. Александър Невски“

му продължава от края на 1904 до 1912 г. Храмът е издигнат в знак на признателност към руския народ за освобождението на България от османското владичество и е посветен на небесния покровител на руския император Александър II. Северният свети престол е посветен на св. св. Кирил и Методий, а южният – на св. цар Борис I Покръстител. Главните икони са дело на Виктор Васнецов, а в изписването на храма са взели участие Иван Мърквичка, Стефан Иванов и др. В криптата на храма се намира най-богатата в България колекция на православни икони. В храма са изложени за поклонение **частици от мощите на св. Александър Невски и на св. Серафим Саровски**. В катедралния храм се намират и две **чудотворни копия на икони на Пресвета Богородица – „Достойно есть“ от Карей и атонската „Св. Богородица Всецарица“**.

Стълбището на камбанарията в храм-паметник „Св. Александър Невски“

Софийското Светогорие

Бидейки развита в духовно и материално отношение, София е благоприятно място за разпространението на монашеството по тези места. В близост до града се формира своеобразен пръстен от над 40 манастира, които формират така нареченото Софийско Светогорие или Софийска Мала Света гора. Възникването на Софийското Светогорие датира още от ранното християнство. В някои от манастирите може да се открият прекрасни образци на ранното християнско изкуство – фрески, архитектура и икони.

🏰 **Боянската църква „Св. Никола и св. Пантелеймон“.** Храмът е един от културните символи на България и през 1979 г. е включен в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Боянската църква се намира в полите на Витоша, в квартал „Бояна“ – на 8 км от центъра на София. Първоначалната църквичка е от X–XI в. През XIII в. към нея е добавена двуетажна семейна църква. Долният ѝ етаж е посветен на св. Никола, а горният етаж е малък параклис, посветен на св. Пантелеймон. Преустройството е дело на софийския феодал севастократор Калоян, ктитор и на изписването през 1259 г. Допълнително стенописване е извършено през XIV и през XVI–XVII в.,

Боянската църква

Стенописите в Боянската църква

а в средата на XIX в. е пристроен нов притвор. Тук са намерени ценни средновековни ръкописи (Боянското евангелие от XII или XIII в., Поменик на българските царе, патриарси и боляри от XVI–XVII в. и др.).

🏰 **Драгалевският манастир „Св. Богородица Витошка“ („Св. Успение Богородично“)** е разположен на 1 км от софийския квартал „Драгалевци“. За пръв път името му се споменава във Витошката

Драгалевският манастир „Св. Успение Богородично“

Драгалевският манастир

златопечатна грамота на българския цар Иван Шишман (издадена вероятно между 1378 и 1382 г.). В нея се отбелязва, че манастирът е основан по време на царуването на цар Иван Александър около 1348 г. и е бил част от групата манастири, възникнали през XIV в. и наричани Витошка Мала Света гора. През 1382 г. манастирът е опожарен и запустява. През втората половина на XV в. е възстановен. Той е бил важно книжовно средище в Софийско, притежавал е собствен скрипторий и килийно училище. В сегашния си вид Драгалевският девически манастир представлява комплекс от църква, жилищни и стопански сгради. От стария манастирски комплекс е запазена църквата, която представлява еднокорабна едноапсидна сграда от 1476 г.

 Кремиковският манастир „Св. Георги Победоносец“ се намира на 3 км северно от кв. Кремиковци сред борова гора в полите на Стара планина. Основан е по времето на цар Иван Александър (1331–1371). Ктиторски надпис съобщава, че през 1493 г. манастирската църква е възстановена и изписана със средства на местния болярин Рагивой. От същия период до днес са оцелели Кремиковското евангелие (1497 г.) и икона на Христос Пантократор, която се съхранява в криптата на „Св. Александър Невски“. В обителта са се съхранявали мощи на св. Ге-

Кремиковският манастир
„Св. Георги Победоносец“

орги Нови Софийски, имало е богата библиотека с ценни ръкописи. В началото на XX в. е построен нов по-голям куполен храм „Покров Богородичен“. Старата църква е отлично реставрирана, а понастоящем се възстановяват и жилищните сгради. Най-забележителното днес в обителта са стенописите от 1493 г. в старата църква – представителен образец на поствизантийското изкуство.

🏰 **Дивотинският манастир „Св. Троица“** е основан през X в. и е един от най-старите и запазени манастири недалеч от София. Сред местните хора става известен и като Царски манастир, заради честите посещения на цар Фердинанд. Най-старата постройка на манастира е старата църква, посветена на Света Троица. В манастирския комплекс се намира и единствената църква в България, посветена на св. Седемдесет апостоли.

🏰 **Клисурският манастир „Св. Петка“** се намира на няколко километра северозападно от Баня на високо място с прекрасна гледка към Софийското поле и Витоша. Обителта възниква през XIII в. като скромно обиталище на неизвестни монаси. Манастирът е известен и с това, че през 1954 г. в него се заселва схизмунения Мария Дохторова – един от скритите духовни бисери на Софийското Светогорие. Започнала жизнения си път от Русия, тя преминава през Румъния, Югославия, Албания, за да стигне до Клисурския манастир, където се упокоява. Гробът ѝ се намира отгясно на църквата.

🏰 **Германският манастир „Св. Йоан Рилски“** е разположен в Лозенската планина, в непосредствена близост до вилната зона на село Герман. Основан е на едно от местата, на които се е подвизавал св. Йоан Рилски през X в. Обителта се споменава през 1469 г. във връзка с пренасянето на мощите на св. Йоан Рилски. Продължава да действа и през следващите векове. Пострадал от кърджалиите в края на XVIII в., манастирът е обновен през 1818 г., когато е построена малка църква. Съвременният храм е вдигнат на нейно място през 1885 г. От 1928 г. манастирът е предоставен за владение на българския светогорски манастир „Св. Георги Зограф“, който понастоящем го управлява чрез свой представител. Спазва се светогорски монашески устав.

🏰 **Горнолозенският манастир „Св. Спас“ („Св. Възнесение Господне“)** е разположен в склоновете на Лозенска планина, на около 5 км от софийското село Лозен. Манастирът е построен по време на Второто българско царство. През 1382 г. е разрушен заедно с крепостта Урвич. Възстановен през XVII и отново разрушен през XVIII в. Последното му възстановяване е от 1881 г., когато върху основите на стария

Камбаните на катедралния храм-паметник „Св. Александър Невски“

храм е изградена църквата „Св. Възнесение Господне“. В момента манастирът е женски. Слави се и с това, че по стените му са изобразени най-много български светци, както и светци воители.

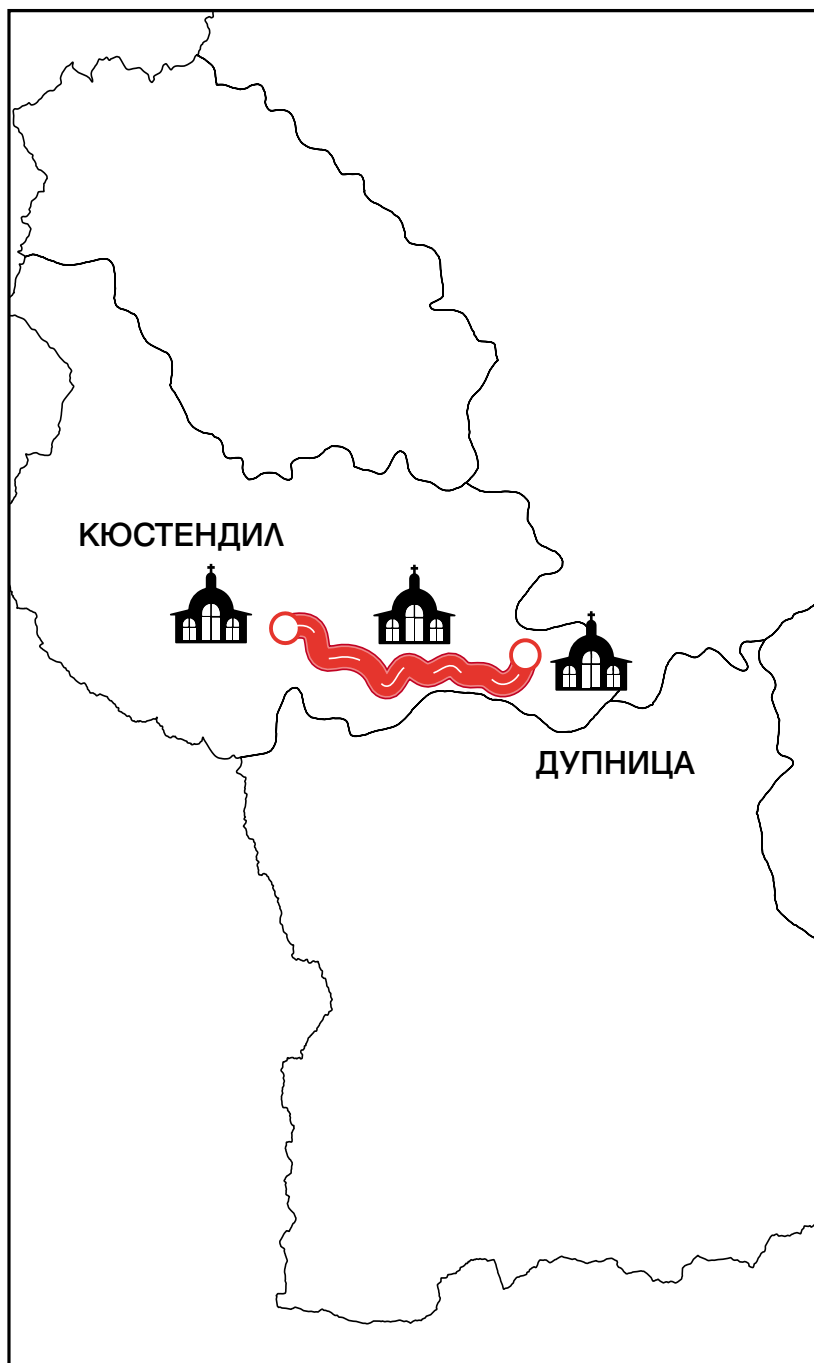
⚪ **Долнолозенският манастир „Св. апостоли Петър и Павел“** се намира в същия район. Съществува още през X–XI в., разрушен е по време на османското владичество. В началото на XX в. на мястото му бил построен малък параклис, в който обичал да идва цар Борис III, когато отсядал в близката резиденция „Врана“. През 1988–1989 г. на мястото била построена малка църква. Строежът на манастирските сгради започнал през 1994–1995 г. Новата църква „Св. Троица“ е осветена през 2005 г.

⚪ **Обрадовският манастир „Св. Мина“** е един от най-важните поклоннически центрове на Софийското Светогорие. Намира се в Софийското поле, на около 2 км североизточно от бившото село Обрадовци (днес кв. „Бенковски“). Основан е през XI в. и е притежавал около 40 параклиса, манастирски сгради и духовно училище, метох в Света гора, Гърция. Възстановяването на манастира започва от 1927 г., строежът продължава през 1942–1945 г. Възстановен е параклисът „Св. безсребърници Козма и Дамян“, в който е вграден аязмо. След 1989 г. манастирът придобива голяма популярност главно заради **чудотворните икони на св. Мина и св. Фанурий**, с чието застъпничество стават много чудеса. Периодът на голямо строителство продължава и до днес. Израства цял комплекс от сгради и параклиси, включително и нов куполен храм, посветен на св. Николай, който съвсем наскоро е изписан с красиви стенописи във византийски стил.

⚪ **Елешнишкият манастир „Успение на Пресвета Богородица“** се намира в подножието на връх Мургащ, на около 4 км от село Елешница. Възникнал през XV в., открити са данни за него от XVI в., през XV–XVIII в. е оживен книжовен център, запазени са ръкописно Четвероевангелие, Псалтир, миней и осмогласник. Запазена е църквата от XVI в., изписана с три живописни слоя от местни художници, голяма част от които са оцелели до днес. Оцелял е и иконостасът с икони от края на XVIII и началото на XIX в. През последните години храмът сполучливо е реставриран.

ПО СТЬПКИТЕ НА СВ. ЙОАН РИЛСКИ

Св. Йоан Рилски – небесният покровител на България

Живял по времето на трима български владетели – св. цар Борис I (828–907), цар Симеон Велики (864–927) и св. цар Петър (910–970), св. Йоан Рилски е един от най-почитаните светци в целия православен свят. Роден в село Скрино през 876 г., той е подражател на древните египетски исихасти. За радост на всички неговите св. мощи са нетленни и се покаят в главната църква на Рилския манастир.

Рилският манастир „Св. Йоан Рилски“ е един от най-големите манастири на Балканите. Включен е в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. Той е разположен в Рила, на 1100 м надморска височина. Манастирът е последното място, на което се е подвизавал светията. Основан е в средата на 30-те години на X в. от самия св. Йоан Рилски и учениците му. След смъртта на св. Йоан Рилски мощите му са погребани в манастира, но впоследствие обикалят много места из Европа. Минават през Средец, Търново, стигат дори до Унгария. Чак през 1469 г. се връщат и се намират и до днес в манастирската църква „Рождество Богородично“. През Византийското робство Рилският манастир се превръща в опора на българското народностно съзнание. С голяма емигрантска вълна по това време много българи се заселват в областта Чернигов, Украйна. Заедно с тях се преселват монаси от Рилския манастир, които носят със себе си десницата на св. Йоан и духовни книги. Основан е и град на негово име – Рильск.

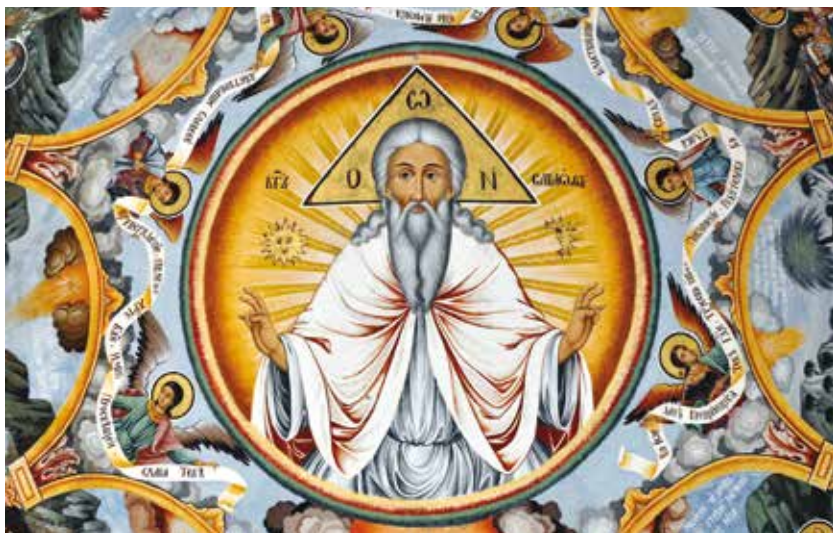
През 1334–1335 г. манастирът се разширява по инициатива на сръбския болярин Хрельо Драговол. Тогава са построени каменна църква, отбранителна кула и някои сгради, от които днес е оцеляла само кула-

Рилският манастир

та. **Отбранителната (Хрелъова) кула** е най-старата сграда в Рилския манастир. Тя е пететажна (висока 23 м), квадратна, с подземно скривалище, като най-голям интерес предизвиква **параклисът „Преображение Христово“**, намиращ се на последния етаж. Стенописите в него датират от XIV в. и са изключително ценен паметник на българското църковно изкуство. Рилският манастир се поддържа от царете на Второто българско царство и е духовен и културен център на държавата. При коронясването им някои от царете приемат името на светеца за първо (Йоан Асен I, Йоан Асен II, Калоян, Йоан Шишман и др.). Светата обител щедро е дарявана от българските владетели, получава дарения и грамоти от руските царе, влашки боляри и сръбски духовници. В манастирския архив се пази дарствена грамота от 1378 г. От това време е и пространното житие на св. Йоан Рилски, написано от св. патриарх Евтимий. През XIII и XIV в. в Рилския манастир се създават значими ръкописи, великолепни произведения на сърворезбата, високохудожествени стенописи, икони и други произведения на духовната и материалната култура. През 1466 г. е подписан договор за взаимна помощ с руския манастир „Св. Пантелеймон“ в Атон. В манастира са работили български книжовници и просветители като Владислав Граматик, Димитър Кантакузин, Спиридон, както и Йосиф Брадати и Неофит Рилски, които са преподавали в килийното училище, и др. В периода 1834–1837 г.

Детайл от стенописите в Рилския манастир

е построена **главната църква „Рождество Богородично“**, дело на майстор Павел Йоанович. Най-изтъкнати български зографи изписват вътрешността на църквата и външните стени под аркадата с многобройни куполчета. Те създават 1200 композиции и изработват 40 големи и множество малки икони. Иконостасът е най-големият на

Детайл от стенописите в Рилския манастир

Пещерата на св. Йоан Рилски над родното му село Скрино, от която е започнал монашеския си живот

Балканския полуостров, изработен е от Атанас Телагур и неговите ученици през 1839–1842 г., а няколко години след завършването му е позлатен. Към помещенията, свързани с главната църква, спадат и четири параклиси, разположени в жилищните крила на манастира. Най-стар между тях е параклисът в източното крило, посветен на св. Йоан Богослов. Той е оцелял по време на големия пожар и днес е във вида, в който е построен през 1816 г. Един етаж по-горе в същото крило е параклисът „Св. Сава и Симеон Сръбски“, построен през 1834–1835 г. Параклисите в западното крило са посветени на св. Йоан Предтеча и на Събора на светите архангели. В него, най-отпред до иконостаса, са поставени **ръката с нетленните мощи на св. Йоан Рилски**. В църквата се намира чудотворната **икона на Св. Богородица „Одигитрия“ Осеновица (Пътеводителка)**. Според преданието иконата е подарена на манастира от сестрата на цар Йоан Шишман, известна като Мара бяла българка – жена на султан Мурад I (1319–1389). В храма се намира и гробът на последния български монарх – цар Борис III. Обителта представлява комплекс от църкви, параклиси, жилищни и стопански постройки с обща площ 8800 кв.м. Оградена е с 24-метрови каменни стени, образувачи неправилен петоъгълник. Към комплекса принадле-

жат и много постройки, пръснати в околността – метоси, параклиси, стопански сгради и др. За посещения е отворена и уникалната магерница (манастирската кухня). В Рилския манастир се намира една от най-богатите колекции на икони от XIV–XIX в. Най-стара е иконата на св. Йоан Рилски от XIV в. В манастира се пазят ръкописи, старопечатни книги, документи от XIV–XIX в., а в музея – икони, одежди, църковна утвар, старинни предмети (жезли, оръжия, монети и др.).

Отбранителната (Хрелбова) кула

Църквата „Успение на св. Йоан Рилски“

Близко до Рилския манастир се намира **пещерата на св. Йоан Рилски**, където светецът е прекарал години в пост и молитви. В близост до пещерата се намират старата постница и малка църква – „Успение на св. Йоан Рилски“, издигната над гроба на светията, върху развалини на по-стар храм. В пещерата има малък иконостас. Тесен тунел в дъното ѝ отвежда до върха на скалата. На стотина метра над пещерата извира лековито аязмо със светена вода. Има традиция всеки посетител да оставя листче с желание, написано на ръка. Вярва се, че св. Йоан Рилски помага молбите да се сбъднат. Малко над аязмото е скалата, на която се е молил св. Йоан и от която е бил блъснат от Сатаната.

Рилският метох „Орлица“ се намира на десния бряг на река Рилска, на 18 км от Рилския манастир. За първи път е споменат в грамотата на цар Йоан Шишман (1378 г.). В него през 1469 г. пренощува тържествената процесия, пренасяща мощите на св. Йоан Рилски от Търново в манастира. Метохът включва църква, жилищни и стопански сгради. Главната църква е посветена на св. ап. Петър и Павел и е построена през 1469 г. от йеромонах Давид, един от тримата братя,

Чудотворната икона на Света Богородица

Чудотворната икона на Св. Богородица „Одигитрия“, или „Пътеводителка“, е най-старата светиня на Българската православна църква. Другото известно име на иконата е „Света Богородица Осеница“ („Осентяваща“). Иконата се съхранява в главната църква „Рождество Богородично“ на манастира „Св. Йоан Рилски“. Датирана е от XII в. Чудотворният образ на Светата майка помага при тежки болести и епидемии, както и при парализа. В специални вдлъбнатини около образа на Богородица са разположени мощи на 32-ма християнски светци, чиито имена са изписани върху метални пластини.

Българският светец

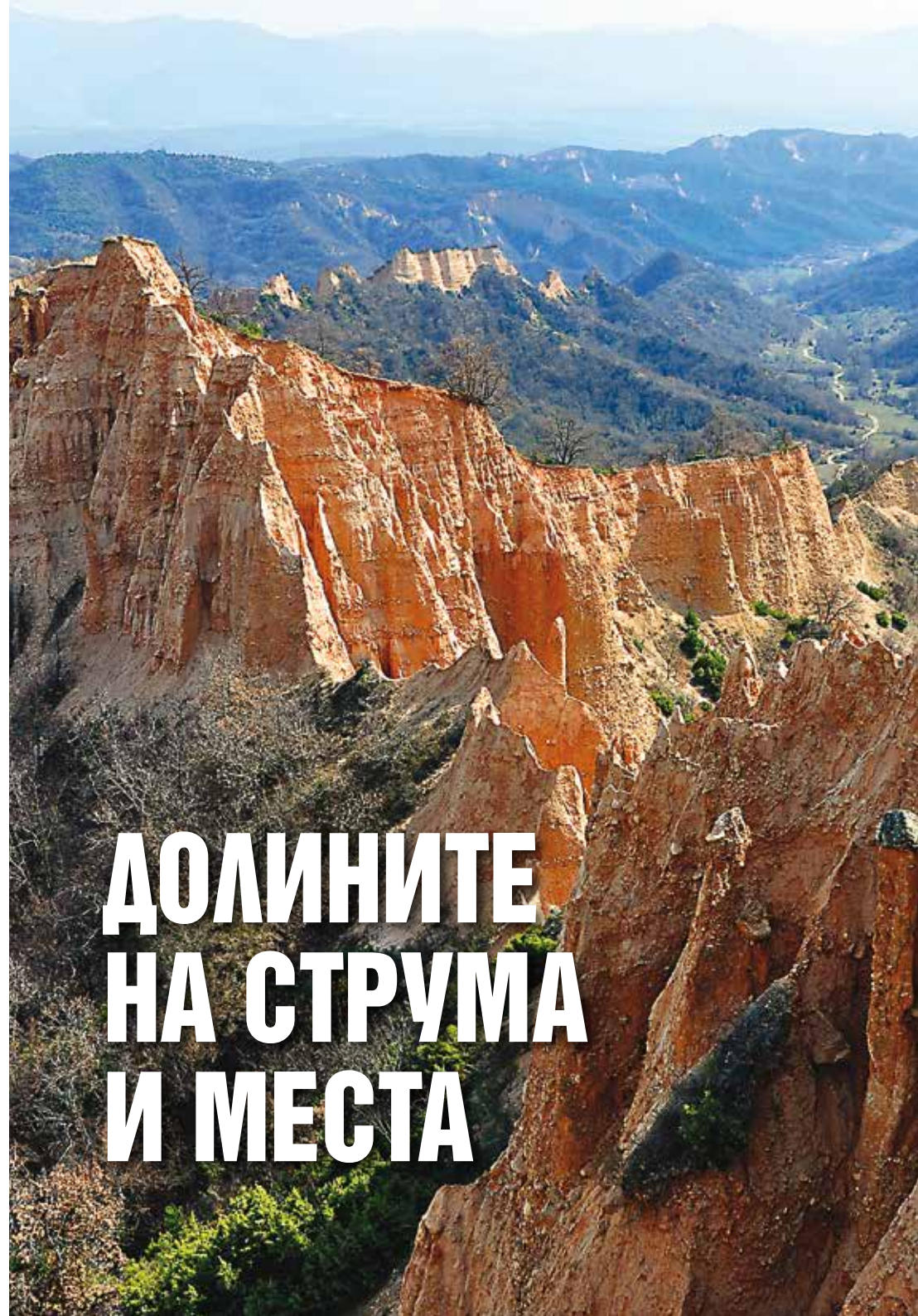
Св. Йоан Рилски е роден в с. Скрино през 876 г. След смъртта на родителите му той дарява цялото си наследство на бедни и постъпва като послушник в манастир. По-късно го напуска и прекарва 20 години от живота си в отшелничество и молитви към Бога. Контактувал само с дивите животни и се хранил с треви и плодове. Още приживе е бил смятан за чудотворец и свят човек. Преди смъртта си се оттегля в пълно уединение и съставя своя „Завет“ (завещание). В него той призовава последователите си да „пазят светата вяра непорочна и незасегната от всякакво зломислие“, както и да се пазят от „сребролюбивата змия“, защото „сребролюбие то е коренът на всички злини“.

обновители на обителта. В църквата има запазени стенописи от XV в.

Рилският метох „Пчелино“ се намира на около 4 км от манастира. Той е комплекс от църква, жилищни и стопански сгради. Представителната му част е неголяма жилищна сграда. Църквата „Св. Успение Богородично“ е построена през 80-те години на XVIII в. Тя е малка еднокорабна едноапсидна, с открит нартекс, изградена от камък. Интересни са манастирската костница, постницата на св. Лука, постницата „Покров Богородичен“, както и Теодосиевата постница.

Гробищната църква „Св. архангел Михаил“ се намира в гробищния парк на гр. Рила, на 20 км от Рилския манастир. През 1995 г. тук са разкрити първокласни стенописи от XII–XIII в. – най-старите в района на Рилския манастир.

Руенският манастир „Св. Йоан Рилски“ е новопостроен манастир, разположен под връх Руен, в непосредствена близост до с. Скрино – родното място на св. Йоан Рилски. Манастирската църква е изографисана, със заоблени форми и красив позлатен олтар. В близост се намира пещерата, в която е живял св. Йоан Рилски.

ДОЛИНИТЕ НА СТРУМА И МЕСТА

Самоков, Сандански, Мелник, Гоце Делчев – епархийски центрове на древно християнство

Християнството се развива благодарение на отделни духовни центрове, пръснати из българските земи още от древността.

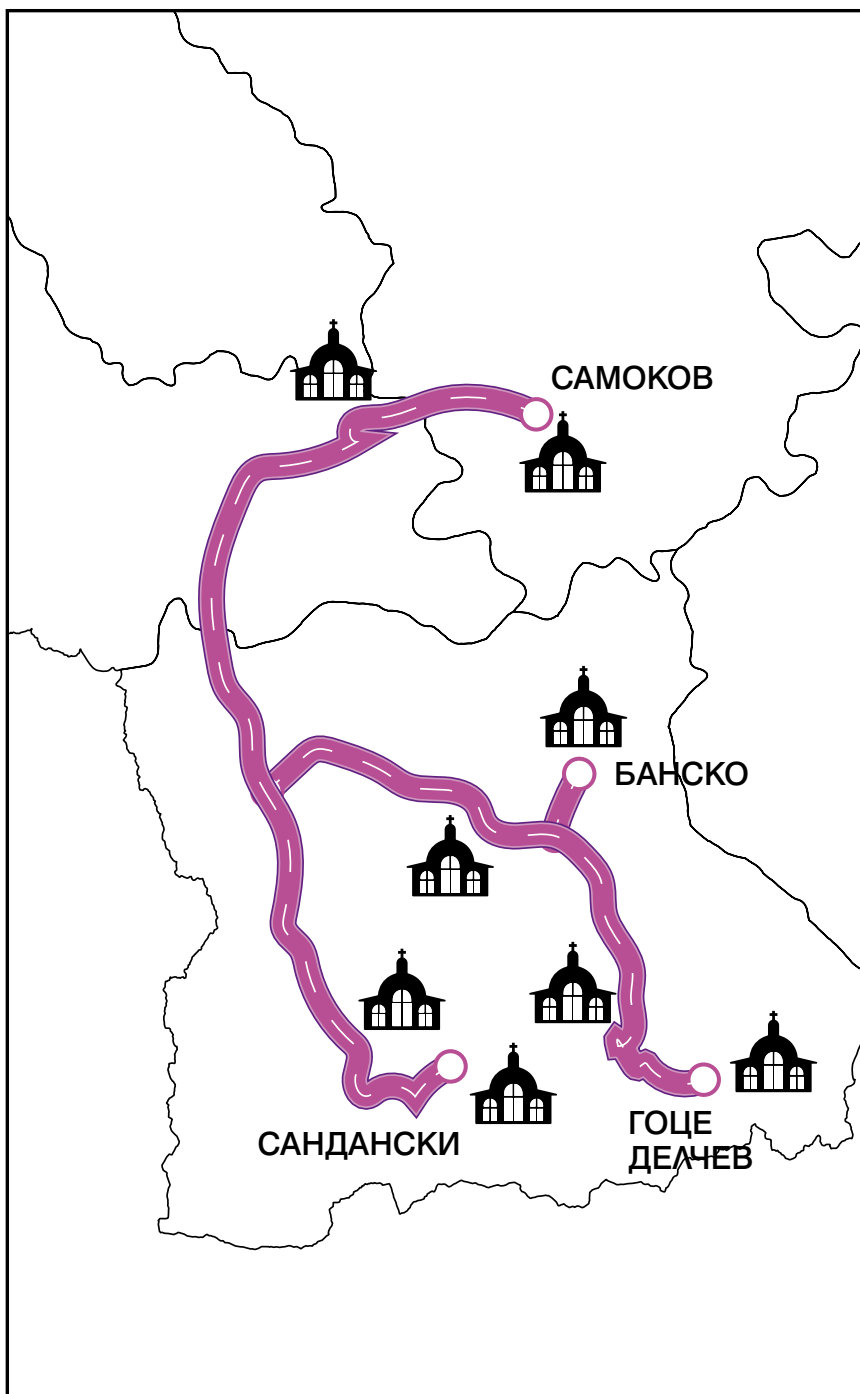
🏰 **Самоков** се е сгушил в Рила планина в близост до един от големите европейски ски курорти. Развитието на железодобива, скотовъдството и занаятите води до ръст и на търговията още през Средновековието. Градът е известен и със своята духовна и художествената си школа. Самоков е епископски център (1557–1907), като най-изявен представител на тази древна епископия е св. Симеон Самоковски.

🏰 **Бельовата църква** е най-старият християнски храм в чертите на града. Тя лежи върху основите на късноантична базилика от IV–VI в. Носи името на болярина Бельо, който според преданието я е съградил около 1389 г. Храмът „Рождество на прсв. Богородица“ бил засипан с пръст през XVII в. Долният слой стенописи са от този период. През 1867–1869 г. църквата основно е преустроена. Стенописите, както и част от иконите, са дело на Никола Образописов, Димитър Христов и Христо Зографски. Иконостасът е изработен от известни самоковски дърворезбари като Стойчо Фандъков. От 1879 до 1891 г. били построени чешмата, аязмото и западната част на църквата – нартексът. Тук се съхраняват **мощите на св. Симеон Самоковски**.

🏰 **Самоковският манастир „Покров Богородичен“** е основан през 1772 г. като девически метох в сграда на Хилендарския манастир в Самоков. Някои от иконите в храма са дело на Христо Димитров и Димитър Зограф, а над входа на наоса е изписана Св. Богородица, покрови-

Самоковският манастир
„Покров Богородичен“

Епископската базилика в Сандански

телствено простряла плаща си над св. Йоан Рилски и видни граждани на Самоков. Смята се, че стенописът е сътворен от Захарий Зограф.

✚ **Ресиловски манастир „Покров Богородичен“** е девически манастир, разположен в подножието на Рила планина, над с. Ресилово. Пред входа му има аязмо и параклис „Св. Дух“. Донесените от Зографския манастир икони на Божията майка и до днес с Божията благодат извършват чудеса за пристъпващите с вяра към тях.

✚ **Сандански** възниква през II в. пр.Хр. около минералните извори. До VI в. градът е един от първите християнски епископски центрове в България. В края на VI в. е бил разрушен от варварски племена. По това време е носил името Свети Врач в памет на св. безсребреници Козма и Дамян.

✚ Забележителната **Епископска базилика в Сандански**, строена през V–VI в., е класическа трикорабна базилика, впечатляваща със своята монументалност, вътрешна архитектура и разкошни поговви мозайки и стенописи. Част от комплекса към нея са баптистерий (кръщелна), вътрешен двор (атриум) и сгради, свързани с църковния живот и ритуал от ранното християнство. Поговете на базиликата са покрити с многоцветни мозайки с орнаменти символи от раннохристиянската семиотична система – птици (Рая), риби (Христос) и цветя (вечния живот).

✚ **Църквата „Св. Георги“** в Сандански е умалено копие на патриаршеската катедрала в София „Св. Александър Невски“. Районът около нея е оформен като място за отпих и почивка.

✚ **Санданският манастир „Св. св. Козма и Дамян“** се намира на 2 км северно от центъра на Сандански, близо до десния бряг на река Санданска Бистрица. Той е възрожденски манастир, който се състои от еднокорабна едноапсидна църква, параклиси на св. Димитър и св. Петка, както и жилищна сграда. Още през IV–V в. на мястото му е имало църква. Смята се, че тук са живели двамата братя Козма и Дамян, които са лекували болните при извора Мирото.

✚ **Мелник** е стар тракийски град, който след приемането на Миланския едикт, постепенно става християнски. През голяма част от съществуването си е епископски център. Първата, известна днес, базилика е от IV в. Освен с прекрасното вино, приказните пирамиди и каменните къщи градът се слави с древните християнски съкровища.

✚ **Манастирът „Св. Богородица Спилеотиса“ („Св. Зона“)** е построен в началото на XIII в. на мястото на монашески скит в пещера (оттук и името Спилеотиса) от деспот Алексий Слав. Обителта е единствената в България и с името „Св. Зона“ (от XVIII в.), български вариант на гръцкото „Агия Зони“ (Поясът на Св. Богородица). От 1365 г.

Манастирът „Св. Богородица Спилеотиса“

манастирът става метох на Светогорския манастир „Ватопед“, където се пази Поясът на Св. Богородица. За кратко време в манастира е бил изложен за поклонение честният пояс на Св. Богородица. Между запазените икони е **чудотворната икона на Св. Богородица**, наречена „Св. Зона“, която е изложена за поклонение в църквата „Св. Йоан Предтеча“.

„Перлата в короната“ е **Роженският манастир „Рождество Богородично“**. Той е един от малкото сравнително добре запазени в автентичния си вид средновековни български манастири. За негов основател се смята последователят на исихазма преп. Калист Мелнишки Ливзуд, Катафигиот. През 1371 г. манастирът става ставропигиален на Константинополския патриарх. През XIV в. обителта е дадена за метох на Иверския манастир на Света гора. В главната църква има добре запазени стенописи от XVI в., сред които уникалното илюстриране на богородичния химн „Достойно ест“. Главната църква на манастира се отличава с единство и хармония на вътрешната си украса и оригинален ансамбъл. Стилите особености на иконостаса, изработен през 1732 г., напомнят за връзките на Роженския манастир с манастирите на Света гора. Голямата светиня на манастира е чу-

Роженският манастир

Трапезарията на Роженския манастир „Рождество Богородично“

чудотворната икона на Св. Богородица „Вратарница“ (Портаитуса). Тя е поръчана в Мелник заедно с кивота, като е изобразена през 1790 г. от иверския монах Яков. Копие е на иконата „Портаитуса“ – единствената, изработена от осветено желязо и с обкръжение от десет малки композиции в овални рамки, представящи събития от историята ѝ и чудесата, извършени от нея. Чудотворната икона в Роженския манастир помага при безплодие, болести и тежки душевни състояния, както и при онкологични заболявания. Голямо внимание

Чудотворната икона от Роженския манастир

Оригиналната „Св. Богородица Вратарница“ е охранявала портите на Ивирон и оттам е името Портаитуса. Копието, което е у нас, е създадено от монаха зограф Яков Иверски по поръчка на кожарския еснаф в Мелник. Иконата може да се види в храм „Рождество Богородично“ в Роженския манастир. За разлика от останалите копия на иконата това в Роженския манастир е направено от осветено желязо. Иконата е обкръжена от десет малки композиции, изобразяващи чудесата ѝ.

заслужават трапезарията със стенописи от XVI в. и Костницата на манастира от 1597 г. Уникалните стенописи в Костницата илюстрират живота на св. Йоан Кръстител като предтеча на монашеството. Цикълът от 12 сцени е един от най-ранните и най-пълните в монументалната живопис на Балканите.

Град **Гоце Делчев** е наследник на древния град Никополис ад Нестум, който е основан през II в. сл.Хр. от римския император Траян. Векове наред градът е известен с името Неврокоп. Епархийските списъци го споменават като архиепископско седалище до XI в. Край съвременния град са открити останки на крепост и селище от IX–X в.

Катедралната църква „Св. св. Кирил и Методий и св. пророк Илия“ се намира в центъра на гр. Гоце Делчев. Изградена е през 1904–1907 г. По-късно е пристроена 4-етажна камбанария, завършена през 1914 г. През 1934 г. до нея са положени тленните останки на Неврокопския митрополит Макарий. В храма се съхраняват 75 ценни икони, дело на зографи от Банската иконописна школа.

Църквата „Успение Богородично“ в гр. Гоце Делчев е забележителна с изключително ценния си иконостас, който впечатлява с красивите изображения и с майсторска резба. В храма има много ценни преносими икони от Възраждането.

Хаджидимовският манастир „Св. Георги Победоносец“

Кулата на Хаджидимовския манастир
„Св. Георги Победоносец“

Чешмата пред църквата „Света Троица“ в Банско

⛪ **Възрожденската църква „Събор на св. архангели Михаил и Гавраил“** се намира в югозападната част на гр. Гоце Делчев. Храмът е най-старият в община Гоце Делчев. Старинната църква е изградена през 1809–1811 г. на мястото на по-стар християнски храм. Днес църквата съхранява ценен иконостас, дърворезбен таван и икони от 1881 г. и е със статут на паметник на културата с местно значение.

⛪ **Неврокопският манастир „Св. Богородица – Живопримний източник“** се намира в Южен Пирин, на около 2 км югозападно от гр. Гоце Делчев. Днешният манастир е построен върху основите на по-стар манастир, от който са запазени колони, капители и фрагменти.

⛪ **Хаджигимовският манастир „Св. Георги Победоносец“** е много интересен в архитектурно отношение. Намира се на възвишение на около 15 км югоизточно от гр. Гоце Делчев, южно от Хаджигимово (преди Сингартия), и в миналото е бил известен и като Сингартийски. Манастирът е третият по големина в Югозападна България след Рилския и Роженския. Построен е върху старо християнско светилище през 1864 г. и след ограбването му е възстановен през 1921–1965 г. След пожар е напълно унищожен. Оцелява само **чудотворната икона на св. Георги**, която е изложена за поклонение в новоизградения през 1980 г. храм.

Банско – църквата „Света Троица“

⛪ Начело на забележителните православни храмове в курортния **град Банско** е **църквата „Света Троица“**. Храмовият комплекс е обявен за паметник на културата с национално значение. Заедно със своята 30-метрова камбанария църквата е един от символите на града. Тя е една от най-големите възрожденски църкви, строени по българските земи. Изграждането ѝ продължило от 1832 до 1835 г., а на кулата камбанария в двора от 1862 до 1865 г. През 1866–1867 г. на нея е монтиран часовник. Храмът е изписан от Велян Огнев и Димитър, Симеон и Георги Молерови. Иконата на Св. Богородица е изрисувана от Тома Вишанов.

ТРАКИЙСКАТА НИЗИНА И РОДОПИТЕ

Храмът „Възнесение Господне“ в Борово, по пътя за Кръстова гора

Древни обители и градове в Тракия и Родопите

Древният път Виа Диагоналис носи много древна история, голямо духовно богатство, античен дух и благодат.

Пазарджик и околностите

Археологическите разкопки доказват живот в землището на Пазарджик и околностите му от новокаменната, каменно-медната и бронзовата епоха.

 Катедралният храм „Успение на св. Богородица“ е най-старият в града. Известен е със своя дървен иконостас, изработен от варено орехово дърво с високохудожествена ажурна дърворезба от дебърски майстори в продължение на десет години. Намира се под егидата на ЮНЕСКО. В църквата се съхранява **чудотворната икона „Св. Богородица Пазарджишка“**.

 На 15 км от Пазарджик се намира с. Паталеница. През Средновековието е било административен център с голямо военностратегическо значение за Българската държава. От онова време е запазена в автентичен вид **църквата „Св. Димитър“**. Храмът е построен в края на XII в. върху основите на предишна църква, носила името „Св. Пантелеймон“. От него дошло и името на селото – Паталеница. Църквата е голяма кръстополна постройка от камък и тухли, забележителна с изящните си стенописи от XII в. До днес са съхранени фрагменти от 70 сцени и фигури.

 Баткунският манастир „Св. св. Петър и Павел“ се намира на 12 км от Пазарджик. Основан е

Катедралният храм
„Успение на св. Богородица“

през XI–XII в. в близост до някогашната крепост Баткунион, днес в покрайнините на с. Паталеница. Църквата на манастира е каменна, малка, еднокорабна, с прекрасен иконостас, изработен от майстори от Тревненската художествена школа. Иконостасните икони са рисувани от зографи от Самоковската художествена школа.

Пловдив – град с хилядолетна история и забележителни храмове

Пловдив е най-древният жив град в Европа. Първите свидетелства за трайно човешко присъствие по тези земи са отпреди 6000 години. През вековете градът е сменял много пъти името си – Пулпугева, Евмолпада, Филипопол, Пълдин, Тримонциум, Филибе... Сменяли са се и владетелите му – траки, византийци, римляни, славяни, българи, кръстоносци, османци. Всяка от тези цивилизации е оставяла белезите на своята култура. Старият град е запазил атмосферата на града от Възраждането – стръмни павирани улички, красиви възрожденски къщи, а сред тях забележителни християнски храмове – истински символи на вярата. След Миланския едикт от 313 г. в града е построена епископска базилика, носеща името на св. ап. Павел.

Епископската базилика е трикорабен храм с параклис и баптистерий от V–VI в. Тя е забележителен паметник на раннохристиянската архитектура. Изключително интересни са мозайките на пода. Те покриват площ от 700 кв.м и са обаяни в пъстри цветове. Най-често изобразяват геометрични орнаменти и птици.

Митрополитският храм „Св. Марина“ се споменава за първи път от немския пътешественик Стефан Герлах през 1578 г. Това е храмът с най-голям брой камбани в града. В църковната музейна сбирка се пазят икони от XV–XVII в., дърворезбен кръст от Света гора, Евангелие със сребърен обков, мощехранителници от Възраждането и златотъкана плащеница.

Катедралният храм „Св. Успение Богородично“ се намира на границата между Джамбаз тепе и Таксим тепе. През Средновековието тук е имало красива величествена църква. Първите сведения за нея са от IX–X в. През 1371 г. манастирът край църквата бил разрушен и напълно унищожен. От 1844 до 1845 г. брациговски майстори издигнали нова голяма църква изцяло от камък. Иконостасът е дело на майстори от Дебърската школа. До храма през 1881 г. била построена камбанария. През 1930 г. дворот на храма бил значително разширен и оформен

Катедрален храм „Успение Богородично“ – Пловдив

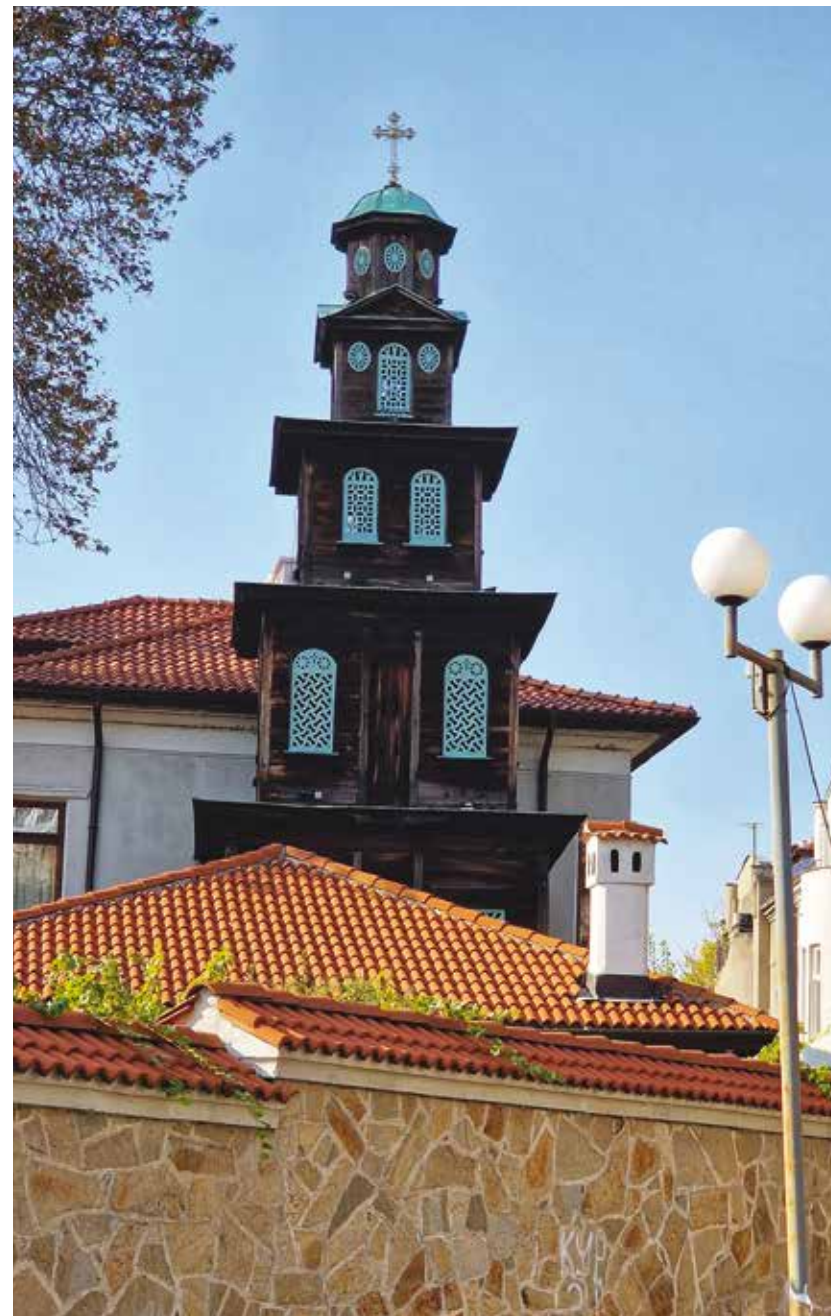
Църквата „Св. св. Константин и Елена“

като обширна тераса. В чест на 2000-ната годишнина от Рождество Христово храмът е реставриран и възстановен изцяло.

Църквата „Св. св. Константин и Елена“ се намира в сърцето на Стария град, върху стената на античния акропол, в непосредствена близост до Хисар Капия. Построена е на мястото, на което са загубили живота си за вярата светите мъченици Севериан и Мемнос и 38 техни другари. На мястото през IV в., 30 години след смъртта им, бил построен първият храм на Господа в града, посветен на тях. В двора ѝ е имало енорийско училище, което днес е преустроено в иконна галерия.

Храмът „Св. вмчца Неделя“ се намира в Стария град, под Източната стена на градската крепост, в непосредствена близост до Източната градска порта Хисар Капия. Построена е през 1830–1832 г. върху основите на по-стар храм. Притежава икони на Димитър Зограф, Станислав Доспевски и Никола Огринчанин. Дърворезбата в църквата е дело на майстори от Дебърската школа.

Храмът „Св. прпмца Параскева“ се намира в подножието на Джамбаз тепе. Историята на днешната малка църквата се свързва с преданието за величествената катедрала, посветена на св. Петка Епиватска, която цар Иван Асен II построил в Пловдив в чест на пренасянето на мощите на светицата във Велико Търново. Една от големите забележителности на храма са големите олтарни икони, дело на Захарий Зограф.

Митрополитски храм „Св. великомъченица Марина“ – Пловдив

Асеновград – Малкият Йерусалим

Асеновград се намира на най-удобния от проходите в Родопите, свързващи Тракия с Беломорието. Има многохилядна история и често е наричан „Малкия Йерусалим“, заради концентрацията на свещени места от различни епохи за православните християни. Околностите на града приютяват 4 манастира, 16 църкви, 71 параклиса и 6 лековити извора (аязма). Славата на Асеновград като религиозен център датира от XIX в. Прозвището „Малкия Йерусалим“ постепенно се е превърнало в емблема на Асеновград и региона.

⛪ **Храмът „Св. Богородица – Благовещение“**, известен и като храм „Св. Богородица Рибната“, е първият, който Захарий Зограф изписва. На празника Преполовение се извършва литийно шествие – изнася се **чудотворната икона на Св. Богородица** и се носи на ръце до Бачковския манастир.

⛪ **Църквата „Св. Богородица – Успение“** е построена през XIX в. и се намира в центъра на кв. Горни Воден. В нея се съхранява **чудотвор-**

Църквата „Света Богородица Петричка“ – част от Асеновата крепост

Църквата „Св. Успение Богородично“ – Асеновград

ната икона „Св. Богородица – Златна ябълка“. Иконата е известна с това, че помага на бездетни родители да се сдобият с деца. Празникът на иконата е на Акатистова събота.

⛪ **Църквата „Свети Йоан Предтеча“** е известна и като „Свети Яни“. Тя се издига живописно на непристъпна отвесна скала в западните покрайнини на Асеновград и по строеж прилича на църквата при Асеновата крепост. Тук са запазени уникални фрески от XIV в.

⛪ **Църквата „Св. Успение Богородично“** (наричана и „Дълбоката“, също и „Месихора“), е храм с древна история. Иконостасът на храма е от 1821 г. и е сред най-добрите образци на резбарското изкуство. Камбанарията на храма е от 1877 г. и е богато изрисувана.

⛪ **Горноводенският манастир „Св. св. Кирик и Юлита“** е разположен на северните склонове на Родопите, на 3 км югозападно от Асе-

Горноводенският манастир „Св. св. Кирик и Юлита“

новград. Манастирът е основан през XIV в. на мястото на сегашното аязмо. Многократно е бил разрушаван и опожаряван. Манастирската църква „Св. Петка“ е построена през 1850 г. по модел на бачковската църква „Св. Успение Богородично“. Запазен е ценен иконостас, както и икони, рисувани от Захарий Зограф.

Иконата на Св. Богородица в Рибната църква – Асеновград

Кукленският манастир „Св. безсребърници Козма и Дамян“ се намира на 2 км югозападно от с. Куклен. Споменат е още през XI в. в документ за имотите на Бачковския манастир. Посветен е на св. безсребърници братята Козма и Дамян, прочути с лечителските си способности. В него са запазени ценни икони от XVIII в. Храмът е известен и с лековитата вода на извора Св. безсребърници.

Кукленският манастир „Св. безсребърници Козма и Дамян“

Кулата в Араповския манастир

Стенописи в Араповския манастир

⛪ **Араповският манастир „Св. Неделя“** се намира до с. Златовръх (бивше Арапово), на 10 км от Асеновград. Манастирът е забележителен с красивата кула крепост в двора му. Тя е построена по инициатива на Ангел войвода и е единственият цялостно съхранен паметник от времето на хайдутството в България. Използвана е като наблюдателница и жилище. Манастирът води началото си от 1856 г. Той е един от малкото манастири, възникнали по време на османското владичество. Малко монашеско общежитие е построено в близост до старо аязмо. Над аязмото по-късно е вдигнат параклис с красиви стенописи. Араповският манастир е строен от родопски майстори, начело със Стоян Узунов. Църквата е забележителна с живописната си украса, дело на Георги Данчов Зографина, близък приятел на Васил Левски. През Руско-турската освободителна война обителта е опожарена, но впоследствие е възстановена.

Параклиът при аязмото в Араповския манастир

🏰 **Асеновата крепост** е била изградена още по времето на траките. Крепостта е наречена на цар Иван Асен II, който я укрепва и разширява през 1230 г. От комплекса е запазена единствено каменна двуетажна постройка, която е емблема на Асеновград, на чийто втори етаж се намира църквата „Св. Богородица Петричка“.

Бачковският манастир – люлка на духовност и монашество от XI век

🏰 **Бачковският манастир „Св. Богородица“** е безценно съкровище на православието. Основан е през 1083 г. от двама братя – Григорий и Абасий Бакуриани. Негови ктитори са били българските царе Иван Асен II и Иван Александър. Тук незначителни таланти строители са оставили образци на манастирски комплекс и църковна архитектура. В манастира е бил заточен св. патриарх Евтимий Търновски. Местно предание сочи, че гробът му е при южния стълб пред западния вход на главния манастирски храм „Св. Богородица“, точно под олтара на прилежащата църква „Св. Архангели“ от XII в., в която е поддържано неугасимо кандило почти до 1870 г. **Главният храм „Св. Богородица“** е изграден при изумена Партений през 1604 г. от българския майстор Никола и е изписан през 1643 г. от цариградския велможа Георги. Бил е

Препис на чудотворната икона „Св. Богородица Елеуса“ (Умиление) в Бачковския манастир

Входът към Бачковския манастир

Бачковският манастир

най-големият храм по българските земи преди Възраждането. В него е запазен един от най-ранните дърворезбени иконостаси с позлата и оцветяване по българските земи (началото на XVII в.). В храма е изложена за поклонение **чудотворната икона на Св. Богородица**, която е дело на **св. ап. ев. Лука**. Разположението на светата икона е по волята на изобразената Божия майка и е свързано със нейното скриване и повторно намиране. Иконата е от типа „умиление“ и е обкована в две ризници – сребърна и златна. Върху сребърния обков има дарителски надпис от 1311 г. След построяването на храма през 1604 г. иконата тържествено е поставена в него на втория ден на Възкресение Хри-

Метасеквойата в двора на Бачковския манастир, посадена през 1958 г. от йеромонах Наум

стово. Всяка година се извършва шествие до местността Клубията, където е открита, в храма „Св. Архангели“ се отслужва пасхална литургия, а при аязмото – водосвет.

Старата трапезария се намира в запазената част на южното крило на манастира. Изградена е едновременно с главната църква през 1623 г. Представлява правоъгълно помещение с полуцилиндричен свод и апсида на западната стена, където е седял игуменът. В средата ѝ стои оригиналната мраморна маса от 1601 г., на която в продължение на повече от три века са се хранели монасите. Трапезарията е изографисана от неизвестни български зографи през 1643 г. със стенописи, които по художествени достойнства могат да бъдат съпоставени с живописата в трапезарията на Великата лавра „Св. Атанасий“ (1535). Освен „Страшния съд“ и фигурите на светци монаси са изобразени и сцени от историята на християнската църква – седемте вселенски събора, които утвърждават православните догми, заклеят еретиците и отстояват чистотата на вярата чрез св. канони. По свода ѝ се разгръщат клонките на „Дървото Йесеево“ – родословното дърво на Богочовекът Христос, историята на Христовото рождество и сцените от Богородичния акадист. В Южната част на манастира са музеят с изключително ценни експонати и **църквата „Св. Никола“** от 1840 г., която наскоро е реставрирана. Храмът изцяло е изписан от Захарий Зограф, който в левия горен ъгъл на притвора е оставил свой автопортрет. Върху цялата източна стена на притвора е разположена композицията „Страшният съд“.

Костницата църква е построена заедно с манастира през 1083 г. Тя е уникално съкровище за целия християнски свят, най-старата запазена постройка в района на манастира и най-старата запазена от подобен род в Православния изток. Намира се на около 300 м източно от него, в местността Клубията. Построена е от квадри бигорен камък и тънки тухли по заръка на Григорий Бакуриани като място за упокой на „грешните му кости“. Тя е двуетажна – на първия етаж е същинската костница, а вторият е служил като църква за опело. Костницата е от чужд за Балканския полуостров тип, внесен от Кавказ. В мраморния ѝ под са вкопани 14 ниши за костите на монасите, а две под полукръглата ниша на изток – за костите на основателите на манастира. Живописата на първия етаж е свързана с деня на всеобщото възкресение и Страшния съд. Вторият етаж е с по-добре запазени стенописи от 1083 г. с изключителна художествена стойност без аналог в цялата християнска история, подписани от зографа Йоан Иверопулец.

Кръстова гора пази частица от Христовия кръст

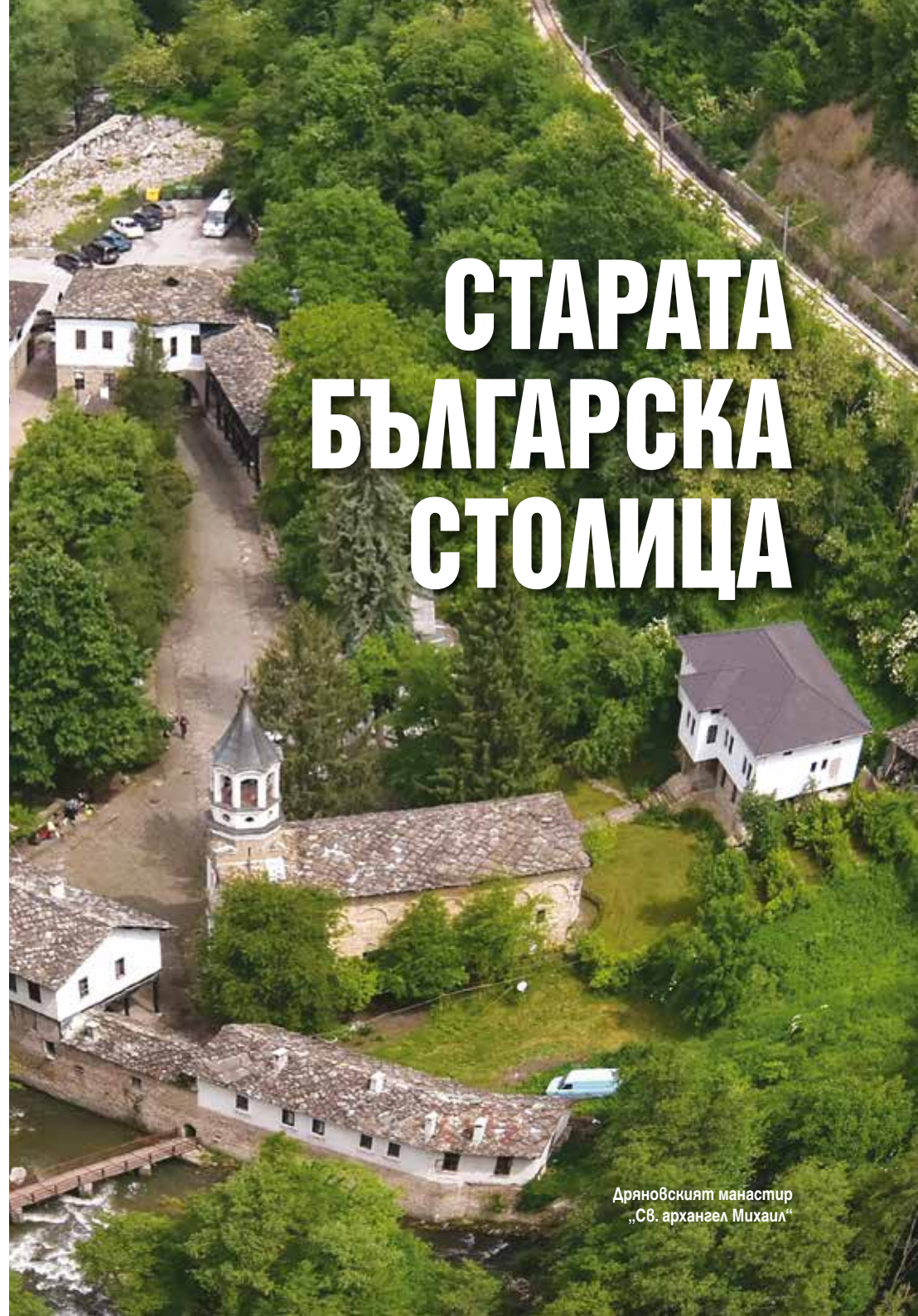

Кръстова гора

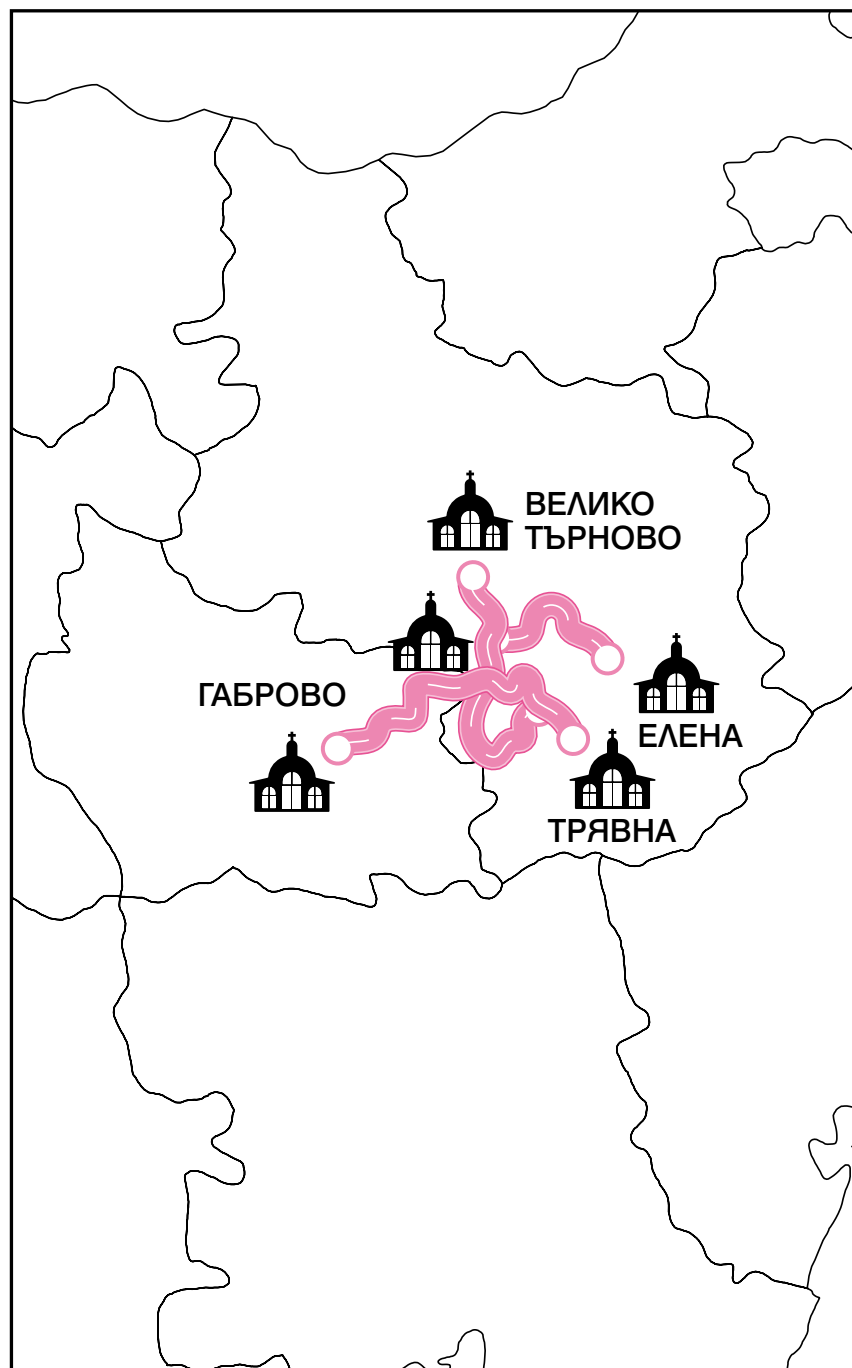
Кръстова гора е духовен център и свещено място за християните в България. Намира се в сърцето на Родопите, в близост до Кръстов връх. Монаси от Бачковския манастир откупили **частица от Христовия кръст** по време на османското владичество. Но тъй като манастирът често бил ограбван от турците, монасите решили да го скрият в Кръстова гора. Тогава на мястото имало мотех към Бачковския манастир. В наши дни местността Кръстова гора е едно от най-големите християнски средища в България и привлича голям брой поклонници. В началото на комплекса се намира църквата „Покров на Пресвета Богородица“. От нея по алея до върха на малък хълм са разположени 12 параклиса, издигнати в чест на 12-те апостоли. Пътеката между тях води до Светия кръст, на който миряни слагат своя дреха, молят се за здраве и избавление от болести. През 1936 г. цар Борис III поставя на това място кръст като благодарност за оздравяването на сестра му Евдокия, която страдала от епилепсия. Той тежал 33 килограма и бил откраднат от бангити, които го нарязали на три парчета. Малко след това двама от крадците починали, а третият се покаял и изпратил бележка, с която признал за сторения грях. И днес на кръста могат да се видят местата, на които е бил срян и как е бил заварен отново. В деня преди Кръстовден (14 септември) хиляди вярващи идват в Кръстова гора, за да се молят за здраве. Те участват в нощното бдение пред църквата „Покров на Пресвета Богородица“ и в литийното шествие. На стотина метра от Кръстова гора има чудотворно аязмо, наречено Гълъбичката. Водата му е лековита – незрящите проглеждат, а немите проговарят, щом отпият от нея.

Кръстова гора е духовен център и свещено място за християните в България. Намира се в сърцето на Родопите, в близост до Кръстов връх. Монаси от Бачковския манастир откупили **частица от Христовия кръст** по време на османското владичество. Но тъй като манастирът често бил ограбван от турците, монасите решили да го скрият в Кръстова гора. Тогава на мястото имало мотех към Бачковския манастир. В наши дни местността Кръстова гора е едно от най-големите християнски средища в България и привлича голям брой поклонници. В началото на комплекса се намира църквата „Покров на Пресвета Богородица“.

СТАРАТА БЪЛГАРСКА СТОЛИЦА

Дряновският манастир
„Св. архангел Михаил“

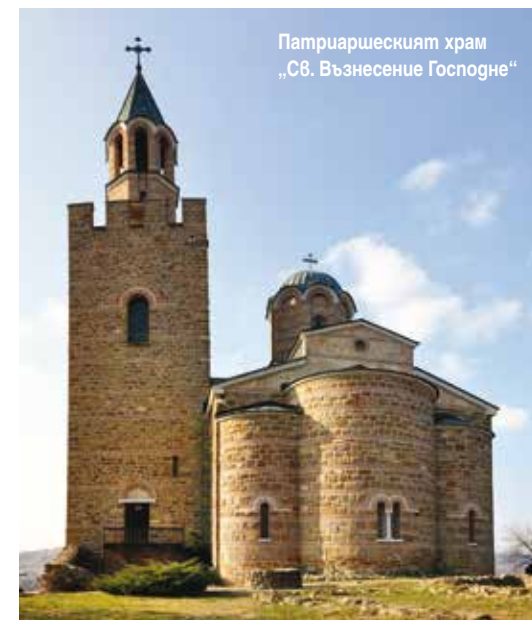

Велико Търново и Търновската Света гора

Градът е свързан с християнството още от първите години на утвърждаването на новата религия в Римската империя. Но славата и величието му, ролята му на крупен християнски и исторически център идва с избора и утвърждаването му като столица на Второто българско царство (1185–1393). Градът е разположен на историческите хълмове Царевец, Трапезица, Света гора и Момина крепост. На Царевец са били разположени патриаршеският и дворцовият комплекс. На хълма Трапезица е имало 19 средновековни църкви.

Владетелите на Второто българско царство и Търновската патриаршия последователно и с голямо благоговение се грижели за укрепване небесната защита на своето царство, като събирали и съхранявали свети мощи и светини и строели с усърдие благолепни храмове и манастири. През тази епоха в Търново са се съхранявали мощите на 13 светци и множество свещени реликви. Това направило средновековната столица толкова прочута в православния свят, че Цариградският патриарх Калист нарекъл българския царски град „Втори Константинопол и Трети Рим“. В града се е стичал огромен поклоннически поток от всички краища на Европа.

Търново е средище на Българската патриаршия през XII–XIV в. В периода на Второто българско царство се постига официалното и канонично признаване на патриаршеското достойнство на Търновската патриаршия от всички древни християнски патриаршии – Римска, Константинополска, Александрийска, Антиохийска и Йерусалимска. Търново има своите светци патриарси и други свети личности, канонизирани тук, които пренасят в различни краища на Ев-

Патриаршеският храм
„Св. Възнесение Господне“

ропа постиженията на Търновската духовна школа. Представители на тази школа са св. Теодосий Търновски, св. Йоаким Търновски, св. мчк. Макарий патриарх Търновски, св. Ромил Бдински – възобновил исихазма в Сърбия, св. Киприан Киевски, Литовски и Московски, учител на св. Сергей Радонежки, св. Григорий Цамблак, св. патриарх Евтимий и още много други. В Търново умира св. Сава Сръбски.

✠ **Църквата „Св. четиридесет мъченици“** се намира в подножието на крепостта Царевец. Построена е през IX в. Преустроена е и обновена след победата на цар Иван Асен II над епирския деспот Теодор Комнин при Клокотница на 9 март 1230 г. – празника на св. четиридесет мъченици. В края на XII в. владетелите от династията Асеневци изграждат манастир около църквата. В източниците от XII–XIV в. той е наричан „Великата лавра“ (Царски манастир) и е бил един от най-важните средновековни манастири край Търново. В църквата са погребани българските царе Калоян (1197–1207) и Иван Асен II (1218–1241), св. Сава Сръбски и цариците Анна Мария и Ирина Комнина.

✠ **Църквата „Св. Димитър Солунски“**, която се намира под североизточния склон на хълма Трапезица, е най-старата и точно датирана средновековна търновска църква. Свързана е с обявяването на въстанието на болярите Петър и Асен за отхвърляне на византийското

Църквата „Св. четиридесет мъченици“

Църквата „Св. Димитър Солунски“

владичество през 1186 г. В нея са извършени коронациите на първите владетели от Асеновата династия – Петър, Асен и Калоян. През 1204 г. в нея Василий I е провъзгласен за Търновски архиепископ и примас на България и Влахия.

✠ **Църквата „Св. ап. Петър и Павел“** се намира в северното подножие на крепостта на хълма Царевец. Изграждането ѝ се свързва с пренасянето на мощите на св. Йоан Поливотски от цар Калоян в столичния Търновград през 1204 г. Построена е от цар Иван Асен II. Впоследствие около църквата се оформя манастирски комплекс. В църквата има запазени три слоя стенописи, като най-старият датира от XIII в. След падането на Търново под османско владичество в църквата е преместена Българската патриаршия. В нея около две години е служил патриарх Евтимий (до 1393 г.). В църквата са съхранявани мощите и на св. Михаил Воин от Потука и на св. Йоан Рилски.

✠ **Църквата „Св. Георги“** е разположена в южното подножие на крепостта Трапезица. Представлява масивна каменна постройка, съществувала, според данните, през XIII–XIV в. и възстановена през 1612 г. Стенописите в нея са сред най-добрите образци на българската живопис през XVII в.

Църквата „Св. св. Кирил и Методий“ е изградена под южния склон на Трапезица от майстор Колю Фичето. Храмът е имал два купола, които са паднали при земетресението от 1913 г. и до днес не са възстановени. В нея се е служило на български език 10 години, преди Българската църква официално да получи независимостта си. Митрополит Иларион Макариополски освещава храма повторно през 1872 г. Кръстен е на светите братя Кирил и Методий, но храмът е известен и с името „Св. Атанасий“, на когото е наречен вторият олтар. Третият е посветен на св. ап. Петър и Павел.

Катедралният храм „Рождество на Пресвета Богородица“, който се издига на малък площад в старата част на града (Болярската махала), също е дело на майстор Колю Фичето. Храмът е напълно разрушен при голямото земетресение от 1913 г., но благодарение на запазен гипсов макет на сградата на мястото му е издигнат нов храм със същата фасада и са добавени купол и камбанария (1924–1934). До църквата е погребан митрополит Климент (Васил Друмев).

Търновската Света гора

Районът около старата българска столица е притегателен център за християните от цяла България и заради пръстена от манастири около града, наричан Търновска Света гора. По някои от тях също личи почеркът на майстор Колю Фичето.

Преображенският манастир „Св. Преображение Господне“ се намира на 7 км северно от Велико Търново. Той е най-големият от манастирите, разположени около Велико Търново, и четвърти по големина в България. Основан е през XI в. и първоначално е бил метох на манастира „Ватопед“ в Света гора. През 1360 г. по времето на цар Иван Александър манастирът получава автономност. Втората съпруга на цар Иван Александър – Сара, и синът му цар Иван Шишман даряват много средства за реконструкцията и ремонта му. Поради това манастирът е известен и като „Сарин“ или „Шишманов“. Първоначално е бил разположен на около 400–500 м южно от сегашното си местоположение. Главната църква е дело на майстор Колю Фичето, негово дело са и камбанарията с часовника и малката църква „Благовещение“. Вътрешността и външните стени, както и част от иконите на храма, са изписани от Захарий Зограф. В музейната сбирка на манастира се съхраняват ценни църковни и културни реликви.

Преображенският манастир

Колелото на живота

В Преображенския манастир се намира един от най-красивите български църковни стенописи – „Колелото на живота“, дело на Захарий Зограф. Композицията представлява два концентрични кръга, илюстриращи двата начина на живот, които хората следват. Във външния кръг е изобразен стремежът към материални богатства. В средата на живота си човекът, тръгнал по този път, е на върха на щастието си. Той е изобразен със скиптер и кесия с пари, но след това колелото бързо се завърта и човекът (вече старец, измъчван от болести) разбира, че всичко това е било напразно, защото след смъртта му няма да има и помен от тези стремежи. Вътрешният кръг представя пътя на духовното развитие – с тези блага човек е щастлив дори след края на земния си път, защото животът му не е бил безсмислен – плодотворен от труда му остават и след като колелото направи пълен кръг. В центъра е изобразена красива млада жена в разкошни за времето си дрехи, която държи чашата на удоволствията като символ на живота.

Дряновският манастир „Св. архангел Михаил“

Дряновският манастир „Св. архангел Михаил“ е разположен в долината на река Дряновска, на 4 км от Дряново. Обителта е основана в края на XII и началото на XIII в. В края на XIV в. е разрушена и по-късно възстановена в местността Малкия архангел Михаил. Впоследствие манастирът отново е разрушен, изграден е отново, за трети път, през XVIII в., на мястото, където се намира и днес. Манастирът е едно от огнищата на националноосвободителното движение и крепост на българщината. В него се съхранява музейна колекция от ценни икони и експонати от всички исторически епохи, включително и находки от неолита, открити в близката пещера Бачо Киро.

Килифаревският манастир „Рождество Богородично“ е разположен в поречието на река Белица, на около 14 км от Велико Търново. Основан е около 1350 г. от видния български исихаст св. Теодосий Търновски с подкрепата на цар Иван Александър. Светата обител става център на книжовна школа. От тази школа впоследствие се разнася много духовна литература в Сърбия и Русия. В него се подвизават голям сонм светци, последователи на св. Григорий Синаит и исихасткото учение – св. патриарх Евтимий Търновски, св. Киприан митрополит Литовски, Киевски, Московски, св. Ромил Бдински и др.

Килифаревският манастир „Рождество Богородично“

Къпиновският манастир „Св. Николай Чудотворец“ е разположен край река Веселина, на 14 км южно от Велико Търново. Основан е през 1272 г. по времето на цар Константин Тих-Асен (1257–1277). При нашествието на турците е опожарен, по-късно неколкратно е възстановяван и опустошаван. През 1794 г. негов изумен е св. Софроний Врачански, който преписва „История славянобългарска“ в манастира. През Възраждането е просветно огнище. Църквата „Св. Николай Чудотворец“ е възстановена през 1835 г. Тя е богата с икони от XVIII и XIX в., красиви иконостасни царски двери с резбени елементи, характерни за тревненските резбари. От XVIII в. е резбованият владишки трон. В двора на манастира има кладенец аязмо.

Къпиновският манастир „Св. Николай Чудотворец“

Къпиновският манастир

Патриаршеският манастир „Св. Троица“ се намира в подножието на Арбанашкото плато, на около 6 км от Велико Търново. Основан е през XIV в. от св. патриарх Евтимий и цар Иван Шишман. Манастирът е голям книжовен център. Последно е възобновен през 1847 г. Новата църква е издигната от Колю Фичето върху старите основи и подземната костница, а стенописите са изрисувани от Захарий Зограф. През 1913 г. земетресение срутва голяма част от манастира. Оцеляват някои ценни икони. Възстановен е през 1927 г.

Плаковският манастир „Св. пророк Илия“ се намира на около 18 км от Велико Търново. Основан е по времето на цар Иван Асен II, като първоначално се е намирал на няколко километра от днешната обител, където все още може да се види малка старинна църква. На сегашното си място манастирът е издигнат през втората половина на XIII в. Разрушен е по време на османското нашествие, впоследствие неколкратно е възстановяван и наново опожаряван и разграбван. През 1865 г. майстор Колю Фичето изградил величествена 26-метрова камбанария.

Лясовският манастир „Св. св. Петър и Павел“ е разположен върху скали в северната част на Арбанашкото плато. Известен е и под името Петропавловски манастир. Представлява комплекс от съборен храм „Св. ап. Петър и Павел“, два параклиса – „Покров Богородичен“ и „Св. Троица“, кула камбанария, жилищни и стопански сгради. Основан е от братята Асен и Петър в знак на благодарност за успеха на въстанието за освобождението на България от византийско иго. В близост се намира скалата, на която е била крепостта на братята и където е замислено въстанието.

Мердански манастир „Св. четирidesет мъченици“ е на 14 км източно от Велико Търново. Манастирът е построен през XIII, а е възобновен през XIX в. В храма се палят икони от XIX в.

Арбанашкият манастир „Св. Николай Чудотворец“ е основан по времето на царете от династията Асеневци. През 1393 г. е разрушен. Манастирският комплекс се състои от храм, жилищни и стопански сгради и параклис. Храмът е обновен през 1735 г. с помощта на арбанашкия болярин Атанасий – убит по-късно от турците за участие в заговор против империята. Храмът е еднокорабен, едноапсиден, с централен купол и притвор, с източно мъжко и западно женско отделение. През 1716 г. до северната му страна е пристроен параклисът „Св. Илия“. Запазени са някои стари икони. Огромен интерес представляват старият дърворезбен иконостас, дървеният кръст, обкован изця-

Арбанашкият манастир „Св. Николай Чудотворец“

Арбанашкият манастир „Св. Николай Чудотворец“

ло със сребро и украсен с емайл и разноцветни камъни, и старинният бронзов полилей от 1746 г.

⌄ **Арбанашкият манастир „Св. Успение Богородично“** е основан по времето на Втората българска държава. През първите години на османското владичество се запазва като заможен манастир, но по-късно запустява. През 1680 г. на мястото му е изградена днешната манастирска църква. Манастирът отново е опустошен през 1798 г., а по-късно е възстановен. Най-голяма ценност за манастира е **чудотворната икона на Пресвета Богородица Троеручица**, известна като **„Плаещата Богородица“**. Светинята е релефна и обкована със сребро.

⌄ Според преданието **Присовският манастир „Св. архангел Михаил“** е съграден от братята Асен и Петър в памет на загиналите в бой срещу Исак Ангел български воители на Архангелов ден. След период на опустошаване и възстановяване през 1858 г. е изградена сегашната църква. Манастирът е свързан с националноосвободителните борби. Ценни негови възрожденски икони се пазят днес в Криптата на храм-паметник „Св. Александър Невски“.

ЮЖНОТО ЧЕРНОМОРИЕ

Южното Черноморие – духът на светите апостоли

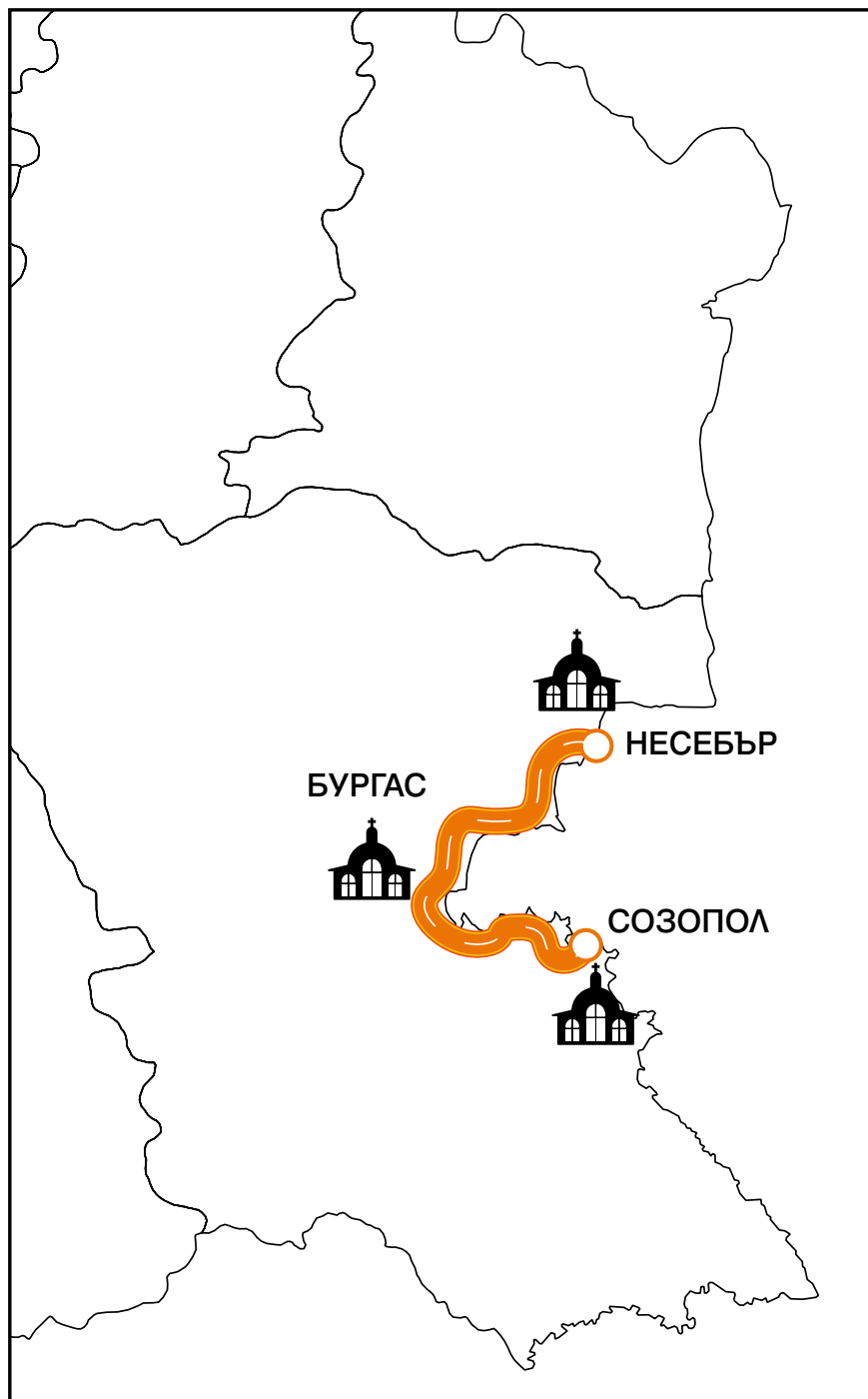
Едни от прекрасните места в България за почивка и забава на морския бряг крият невероятни обекти за поклонение от времето на светите апостоли. Като част от Римската империя селищата по нашето Черноморие носят белезите на ранното християнство и помнят стъпките на светите апостоли Андрей Първозвани, Филип, Стахий Амплий, Карп, посели Божието Слово от малкия Византион до днешна Варна.

 Катедралният храм „Св. св. Кирил и Методий“ е един от символите на **Бургас**, най-големият храм в града и сред най-красивите в България. Сградата е трикорабна базилика, изградена от зелен ай-тоски камък, мрамор и тухли, с впечатляваща пищна фасада. Строена е през 1895–1907 г. по плановете на арх. Рикардо Тоскани, а е изписана от Д. Гудженов и Н. Кожухаров.

 Храмът „Св. Богородица“, построен през 1840–1860 г., е най-старият в Бургас. Намира се в центъра на града. Представлява трикорабна базилика с 12 монолитни мраморни колони и широки балкони. Съхранява икони, изографисани от монаси в Света гора, Атон. През 1927–1928 г. са построени двете кули на храма и в едната са поставени три внушителни камбани.

Несебър – „енциклопедия“ на християнското църковно строителство

Несебър е един от най-старите градове в Европа (на повече 3200 години). След преместването на столицата на Римската империя в Константинопол в него започва усилено строителство на храмове, което продължава и по времето на

Първото и Второто българско царство. Досега в Стария град на Несебър са открити 44 църкви, строени в продължение на 14 века! Някога полуостровът е бил поне три пъти по-голям, а броят на църквите е надвишавал 100, сред които и някои от най-старите раннохристиянски базилики в Европа. Почти през цялата си история градът е бил митрополитска резиденция. Включен е в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО.

✙ **Базиликата „Св. Богородица Елеуса“ („Умиление“)** от VI в. е най-старата месембрийска църква. Вероятно тук се е съхранявала икона на Пресвета Богородица Елеуса със сребърен обков. Днес иконата е в Националния исторически музей.

✙ **Базиликата „Св. София“ (Старата митрополия)** е един от символите на Несебър и на християнството по българските земи. Храмът е изграден в края на V в., около VIII–IX в. е преустроен. През Средновековието е катедрален храм на митрополитската епархия. Църквата е функционирала до края на XVIII в.

✙ **Храм „Св. Йоан Кръстител“** от X в. е изграден върху основите на църква от VI в. Типичен представител на прехода от скъсената базилика към кръстокуполната църква.

✙ **Храм „Св. Стефан“ (Новата митрополия)** от XI в. някога е бил посветен на Пресвета Богородица. Разширен е през XVI и XVIII в. Почти напълно са запазени иконостасът му от XVI в. и оригиналните стенописи с над 1000 фигури в 258 композиции, свързани с живота на Пресветата Божия Майка.

Старата митрополия в Несебър

Църквата „Христос Пантократор“ в Несебър

Прекрасно запазени са храмовете „Св. Димитър“ от XI в., както и „Св. архангели Михаил и Гавраил“, „Христос Пантократор“, „Св. Йоан Алитургетос“ („Св. Йоан Неосветени“) и „Св. Параскева“ от XIII в. и „Св. Възнесение Господне“ („Св. Спас“) от 1609 г. със запазени стенописи от XVII в.

✙ **Църквата „Успение Богородично“** е построена през 1873 г. и е единствената църква, в която може да се присъства на Света Литургия. В нея за поклонение е поставена чудотворната икона на Света Богородица наречена „Черната Богородица“.

„Черната Богородица“

Всяка година на 15 август несебърската църква „Успение Богородично“ се изпълва с хора. На този ден е празникът на града и в двора на църквата се прави курбан за здраве. Хората идват да се поклонят на иконата, известна като „Черната Богородица“. Тя е закрилница на Несебър, гони бесове и изцелява. Според преданията иконата е била

намерена преди два века, закачена на най-старото дърво в града. Свляля я за поклонение из черквите и после пак я окачвали на дървото. Една нощ местна девица сънувала, че Богородица ѝ казва, че иска постоянен дом на мястото на дървото. Така била издигната църквата „Успение Богородично“.

Старият Созопол пази мощи на св. Йоан Кръстител

Голямо е било величието на **Созопол** като влиятелен църковен център, традиционно тясно свързан с Константинопол. Бил е самостоятелна епархия на Вселенската патриаршия от XIV до XX в. Църквите, които по изследователски данни били 63, били разрушени от османските нашественици през XV–XIX в. На мястото на някои от тях са изградени малки параклиси, някои от които са оцелели до днес. През XVI в. били унищожени и всички манастири в района на Бургаския залив и Созопол.

Руините на **Средновековната църква с базилика** се намират в Стария град. Храмът е имал богата архитектурна украса и подови мозайки, които са унищожени от пожар през IX в. В края на XI в. е преустроен и изписан, а около него са изградени костница и манастирски комплекс. Смята се, че е бил седалище на Созополската епископия от X до XVII в. Разрушен през XVII в.

Църквата „Успение на Св. Богородица“ е построена през XV в. на мястото на по-стар средновековен християнски храм. Вкопана в земята, външно почти не се различава от къща. През 1482 г. с патриаршеска грамота на игумена на островния манастир „Св. Йоан Продром“ е разрешено да я преустрои в метох на манастира. В сегашния си вид храмът е изграждан на няколко етапа. В него се пазят дърворезбован иконостас, амвон и владишки трон от края на XVIII в., дело на майстори от Дебърската школа. Църквата е под егидата на ЮНЕСКО.

Мощи на св. Николай Чудотворец от църквата в манастира „Св. Николай Чудотворец“

Манастирът „Св. Николай Чудотворец“, в който се съхраняват мощите на св. Николай Мирликийски

Църквата „Св. Георги“ е най-големият действащ православен храм в Созопол. Намира се в Стария град. Построен е през 1828 г. на мястото на стара базилика и многократно е преустройван, последно през 1991 г. В него се съхраняват ценни икони от втората половина на XIX в., **частици от мощите на св. Йоан Кръстител**, намерени на о. Свети Иван, **частица от Светия кръст** и **част от мощите на св. ап. Андрей Първозвани**.

Църквата „Св. Зосим“ е църква параклис, която се намира в парка на Стария град. Построена е през 1857 г. върху руините на средновековна църква. Посветена е на св. Зосим Созополски, покровител на града. Тя е еднокорабна едноапсидна, изградена от дялан камък.

Църквата „Св. св. Кирил и Методий“ („Бежанската черква“) е построена през 1889 г. със средства на българи бежанци от Одринска и Беломорска Тракия от майстор Генчо от Трявна. В нея се съхранява ценен резбован иконостас, работа на дебърски майстори от XVII–XVIII в., който е пренесен от разрушената през XIX в. църква „Св. Йоан Богослов“. През годините на социализма не е действаща. Върната е на Св. Синод на БПЦ през 1989 г. и след реконструкция от 2011 г. в нея отново се извършват богослужения.

Манастирът „Св. Николай Чудотворец“ се намира между Южната порта на Стария град и църквата „Св. св. Кирил и Методий“. Манастирската църква, тип трикорабна базилика, е била изградена през X–XI, преустроена през XIII, а през XIV–XVII в. преобразувана в гробищна. От 2012 г. в централната част на църквата се съхранява откритата **мощехранителница с мощи на св. Николай Мирликийски**.

Манастирът „Св. св. Кирик и Юлита“ е разположен на о. Свети Кирик (Свети Кирик и Юлита), единственият остров по Българското Черноморие, който е свързан с континента посредством вълнолом. Манастирът е бил разрушен през 1629 г.

Манастирът „Св. Йоан Предтеча“ от IV в. се намира на о. Свети Иван, най-големия остров в акваторията на България в Черно море. Манастирът е бил императорски и патриаршески и на пряко подчинение на Константинополския патриарх. През 2010 г. в него е намерен **реликварий с мощите на св. Йоан Кръстител**.

Поморие е създаден през IV в. пр.Хр. с името Анхиало. Църквата „Св. Преображение Господне“ е най-старата постройка в града, изградена през 1763–1764 г. на мястото на по-малък храм от IX в. Интерес предизвиква дърворезбеният иконостас с флорални мотиви. Големите икони от царския ред са изписани през XVII–XVIII в., а някои през

XVI в. Под царската икона на Иисус Христос, в солея, има малко аязмо със светена вода, наречено Сълзите на Христос.

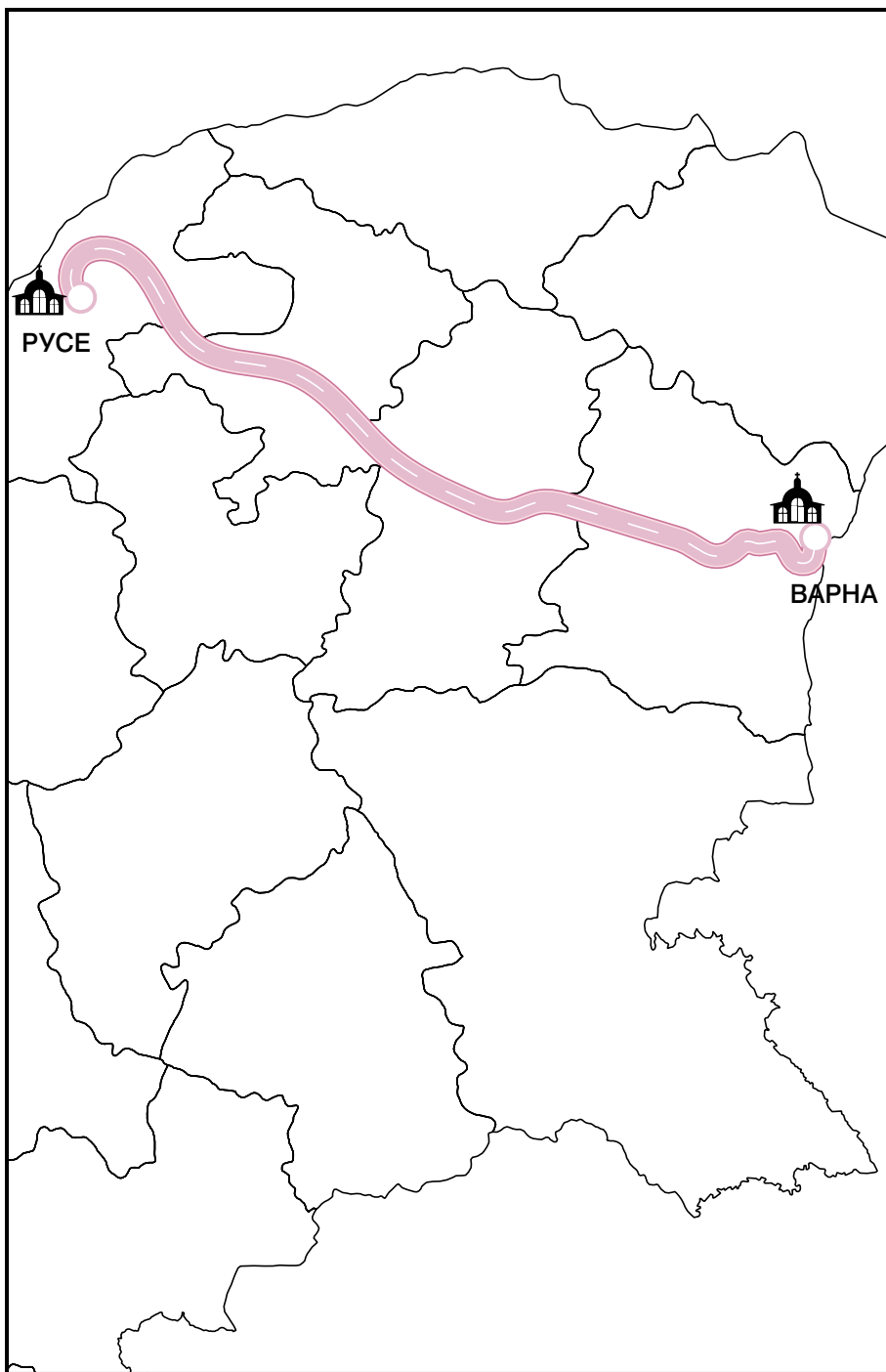
Поморийският манастир „Св. Георги“ се намира в центъра на града. Църквата на манастира е построена през 1856 г. върху основите на предишен храм, а през 1945 е разширена. Днес в нея се съхраняват много ценни образци на иконографското изкуство от XVIII и XIX в. Една от най-ценните светини в манастира е аязмото с вграден **барелеф на св. Георги**. Емблема на манастира е 20-метровата кула камбанария, построена през 1966 г.

Мощехранителницата с мощите на св. Йоан Кръстител в Созопол

СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ

Ивановският манастир

Варна – градът на св. ап. Андрей Първозвани

Земите на днешна България са осветени от проповедта на апостоли и техни ученици. Един от тях е първозваният Христов апостол Андрей Първозвани, който освещава със стъпките и проповедта си земите по Българското Черноморие, част от някогашна Скития. Апостолът тръгва на север от Византион покрай бреговете на Черно море. Крайната северна точка на пътуването му е Одесос – днешна Варна, където проповядва и успява да привлече към Христовата вяра много жители на тогавашния град. Според свидетелствата на древните писатели в Скития проповядват двама от 12-те апостоли – св. ап. Андрей Първозвани и св. ап. Филип. Св. ап. Андрей поставя за пръв епископ на град Одесос своя ученик св. ап. Амплий. Името на ап. Амплий се появява в Св. Писание в посланието на св. ап. Павел до Римляни (16:8): „Поздравете обичния ми в Господа Амплий“. След св. ап. Амплий в града светителства св. ап. Карп, който е просветил и днешния град Стара Загора – и двамата сред 70-те апостоли. Със св. ап. Андрей Първозвани е свързан и св. ап. Зина, епископ на Диоспол, днешния Ямбол. Плодовете на тяхната апостолска мисия могат да се видят и днес в района около Варна. Тук се намират едни от най-внушителните християнски храмове. Днешната Варненска и Великопреславска епархия е наследник, от една страна, на катедрата на св. ап. Андрей Първозвани и от друга

Катедралният храм-паметник „Успение на Пресвета Богородица“ във Варна

– на катедрата на Велики Преслав – столицата на Първото българско царство, в която при владението на св. цар Борис България приема християнството и Кирило-Методиевата азбука.

🏰 **Катедралният храм-паметник „Успение на Пресвета Богородица“** е един от символите на Варна. Намира се в центъра на града. Храмът е издигнат през 1880–1886 г. и е вторият по големина в България. Името му е избрано в памет на великата руска императрица Мария Александровна, българска благодетелка и леля на българския княз Александър I. Издигната е от Генчо Кънчев по плановете на одеския арх. Маас. Иконостасът ѝ е изработен от дебърския резбар Филип Аврамов Дичев. През 1901 г. като помощ от руския цар Николай II от Русия били донесени 42 по-малки и 3 големи икони, изписани от Николай Богошкий. През 1941–1943 г. била доизградена камбанарията (висока 38 м). Така църквата става втора по височина в страната след катедралния патриаршески храм „Св. Александър Невски“ в София. На 26 декември 2012 г. от манастира „Пантократор“ в Света гора, Атон, е донесена **Богородичната мозаечна икона „Св. Богородица – Геронтиса“ (Духовна старица)**.

🏰 **Старинният храм „Успение Богородично“**, построен през 1602 г., се намира в местността Аязмото. След пожар през 1640 г. църквата е възстановена и разширена до сегашния си вид. До 1914 г. е под опеката на Гръцката митрополия, след това е затворена за десетина години, а през 1924 г., след идването на българския ѝ настоятел, отново е отворена. Особено интересен е иконостасът „Малката Св. Богородица“. Изработен е от тъмно дърво, вероятно орех или кипарис,

Детайл от интериора на Катедралния храм-паметник „Успение на Пресвета Богородица“

наситен с православни символи и богато орнаментиран. Изключителна ценност на храма е **иконата „Св. Богородица с Младенеца – Умиление“**, намерена през 1602 г. в местността Теке Караач сред останките на княжески манастир от Първото българско царство.

🏰 **Морският храм „Св. Николай Чудотворец“** се намира в центъра на Варна. Завършен е през 1865 г. До 1906 г. е бил гръцка църква, след което в него започват богослужения български свещеници. Той е единственият морски храм в България.

🏰 **Храм „Св. Атанасий“** е старата митрополитска църква във Варна. Построен е през 1838 г. на мястото на изгорял две години по-рано дърен храм. От 1920 до 1939 г. обслужва руската общност в града и в него служат руски свещеници, през 1961–1991 г. изпълнява ролята на музей на възрожденската иконопис. През 2006–2008 г. е извършен основен ремонт. В храма се съхранява **частица от Св. Кръст Господен и мощи на 19 светци, копия на чудотворните икони „Св. Богородица Всецарица“ и „Св. Георги Победоносец“**.

🏰 **Варненският манастир „Св. св. Константин и Елена“** се намира в центъра на най-стария черноморски курорт в България „Св. св. Константин и Елена“, който е изграден около него. Възникването му се свързва с **чудотворната икона „Св. св. Константин и Елена“** и с лечебния извор под олтара на църквата. Смята се, че неговата вода помага при лечението на очни и други заболявания. Чудотворната икона се е пазела в църквата до средата на XX в. В наши дни манастирът е действащ. Дървеният купол на църквата е особено впечатляващ с почти кръглата си форма и богатата си вътрешна дърворезбена украса.

Скалните манастири в България

България може да се нарече люлка на древното монашество. Територията ѝ е осеяна със скални манастири и църкви, обитавани през Средновековието от монаси отшелници. Тези храмове на вярата са били изсичани на ръка в труднодостъпни скали, далеч от градовете и селата. Най-много са по течението на река Русенски Лом.

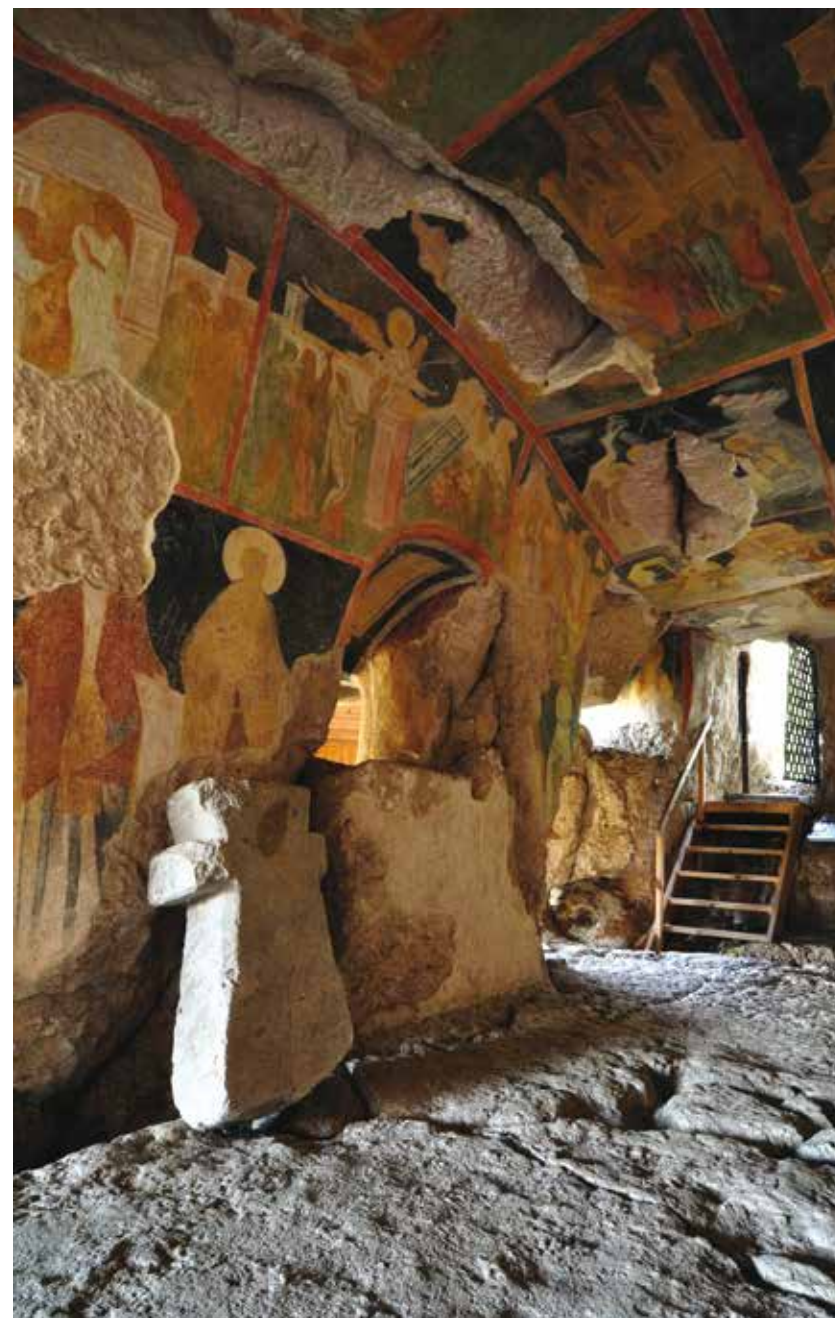
 Басарбовският скален манастир се намира на 10 км от Русе. Манастирът е много добре запазен и изключително красив. До него се стига по стръмни стълби, които криволичат по отвесната скала. До издълбаната в камъка църква са разположени монашеските килии. От скалната площадка пред тях се разкрива красива панорама към долината на река Русенски Лом. Пътечка отвежда до кладенеца с лековита вода, издълбан от св. Димитрий Басарбовски. Скалната църква е с дърворезбован иконостас, изработен през 1941 г. До него се намира голяма икона на светеца, изобразен в цял ръст. По други каменни стъпала се стига до пещера, издълбана от монаха Хрисант, в която е погребан. В подножието на скалите се намира пещера трапезария и две килии.

Басарбовският скален манастир

Ивановският скален манастир „Св. архангел Михаил“ се намира на 10 км от Басарбовския скален манастир и е един от 9-те културно-исторически обекта в България, включени в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. По тази причина в него не е извършвана никаква реставрация, а само консервация на стенописите, които са от XIII и XIV в. Той е комплекс от около 20 скални църкви, параклиси и монашески килии, намиращи се в каньона на река Русенски Лом. Ктитори на манастира са цар Иван Асен II и цар Иван Александър. Стенописите му са с изключителна историческа и културна стойност, върхово постижение на средновековното изобразително изкуство от времето на Второто българско царство и са дело на майстори от Търновската художествена школа. Главната църква „Св. Богородица“ е на височина 38 метра в скалите. Трите ѝ помещения са изцяло изрисувани с библейски сцени. В нея има ктиторски портрет, вероятно на цар Иван Асен II.

Ивановският скален манастир „Св. архангел Михаил“

Ивановският скален манастир „Св. архангел Михаил“

 Аладжа манастир „Св. Троица“ се намира на 14 км от Варна. Името му идва от аладжа – турската дума за пъстър, шарен, вероятно заради ярките цветове на стенните рисунки от Ранното средновековие. Той е един от най-добре съхранените скални манастири в България, състоящ се от специално издълбани на три-четири нива в отвесни скали пещерни църкви, параклиси и килии, свързани посредством външно стълбище. Бил е обитаван от монаси отшелници през XIII и XIV в. Някои учени го свързват с разпространението на ранното християнство по българските земи и възникването на първите монашески братства (III–V в.). След падането на България под османска власт манастирът е бил изоставен, но местното християнско население е продължило да го почита и посещава.

Аладжа манастир

Аладжа манастир

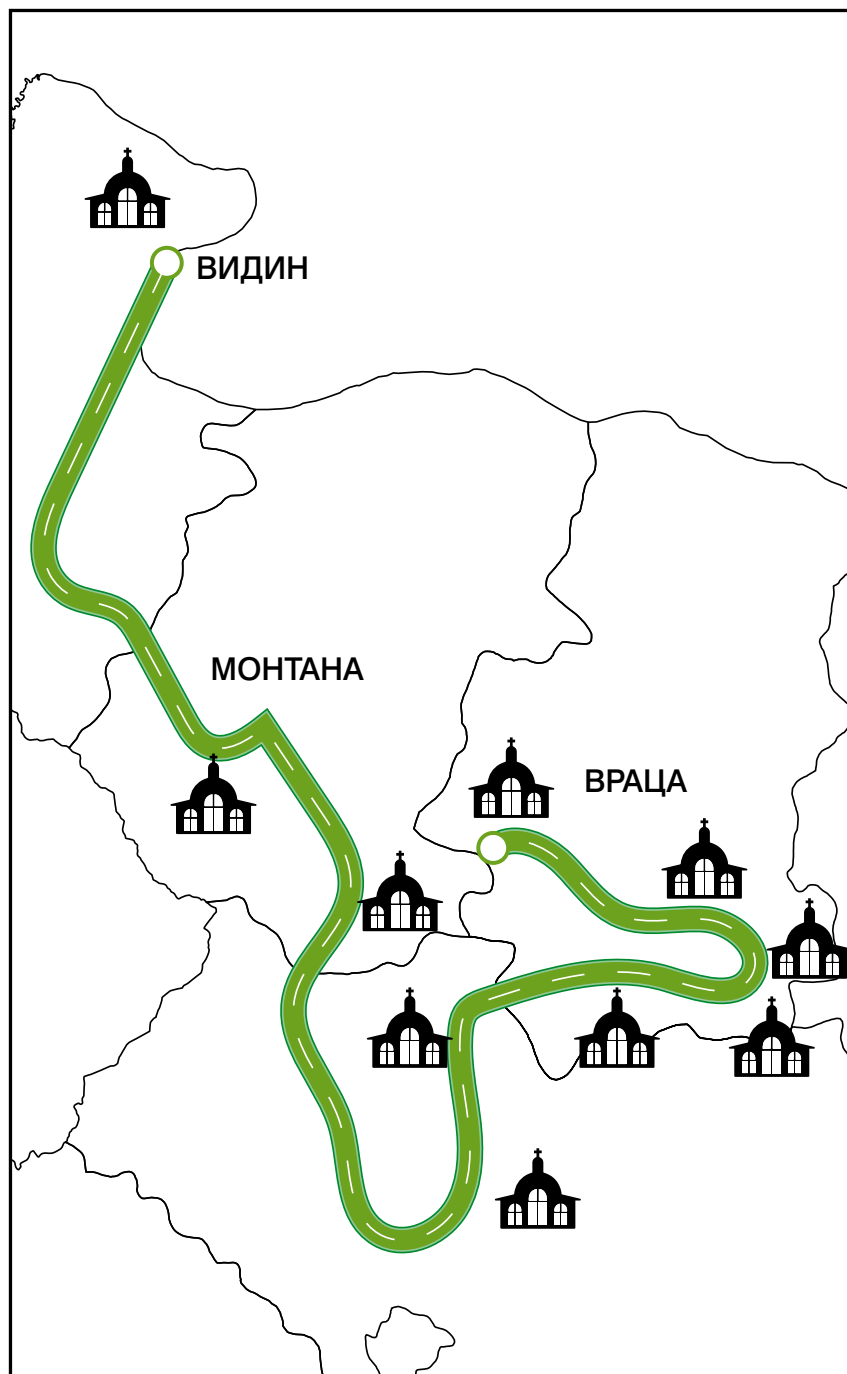

Камбаната на Аладжа манастир

СЕВЕРОЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ

Клисурският манастир

Видинското царство и неговите храмове

Видин е най-големият град в Северозападна България, чиято история е пряко свързана с края на Второто българско царство и падането му под петвековно турско владичество. Поради отдалеченото му местоположение Видинското царство остава незасегнато от османските нападения до 1396 г., когато Видин е превзет от нашествениците. Свидетел на тези исторически събития е средновековната крепост Баба Вига, намираща се на северозападния бряг на река Дунав. Тя е единствената изцяло запазена средновековна крепост в България и символ на града. Крепостта е изпълнявала ролята на феодален замък, в който е живял цар Иван Срацимир, докато е управлявал Видинското царство. Заобиколена е от ров, някога пълен с вода от река Дунав, над който се е спускал подвижен мост. Градът предлага госта възможности за поклоннически туризъм.

Видин е център на епархия, която обхваща обширна територия с пет духовни околии: Видинска, Кулска, Ломска, Белоградчишка и Берковска. В епархията има 195 черкви и 6 манастира, като в това число не влизат недействащите, занемарени и изоставени храмове и манастири, чийто брой не е малък.

Катедралният храм „Св. Димитър Солунски“ е третият по големина православен храм в България. Централният му купол е висок 33 м. Построен е през 1885–1890 г. от арх. А. Бахнани, но окончателно е завършен и изографисан през 1926 г. Иконостасът и църковните мебели са резбовани от дебърски майстори от рода Филипови. Паметник на културата с национално значение. В храма се съхранява **чудотворната икона на Св. Богородица Милваца**.

Църквата „Св. Николай Мирликийски Чудотворец“ е построена през 1926 г. на мястото на старата камбанария и пристройка към църквата „Св. Пантелеймон“. Днес се намира в комплекса от сгради, състоящ се от църквата „Св. Пантелеймон“ (1634 г.), палатата на Видинската митрополия (1924 г.), мавзолеят на Екзарх Антим I (1934 г.) и епархийското училище (1926 г.). В храма се съхранява **частица от мощите на св. Николай Чудотворец**.

В Северозападна България се намират няколко забележителни манастира, които са притегателни места за християните.

Един от тях е **Клисурският манастир „Св. св. Кирил и Методий“**, разположен под връх Тодорини кукли в Западна Стара планина. Намира се на 9 км от Берковица. Основан е през 1240 г. През дългите години на съществуването си манастирът е бил разрушаван, ограбван и възстановяван няколко пъти. Паметник на културата. През 2000 г. е възстановено аязмото на Клисурския манастир с т.нар. жива вода, бликнала според предание на мястото, на което след Чипровското въстание са избити монаси. Водата е изворна и се смята за лековита.

Лопушанският манастир „Св. Йоан Прегтеча“ е разположен в Чипровския дял на Стара планина на 21 км от Монтана. Манастир на това място е имало още по времето на Второто българско царство, унищожен по време на османското владичество. Възстановен е през 1850 г. и е играл роля на важно духовно средище. Бил е любимо място на писателя Иван Вазов. Храмът не е изографисан, но притежава един от най-красивите олтарни иконостаси в Северна България, архиерейски трон и три целувални иконостаса, изработени от майстори от Самоковската художествена школа. Двете големи иконостасни икони на Господ Иисус Христос и Св. Богородица са нарисувани през 1863 г. от видния български възрожденски живописец Станислав Доспевски. В двора на манастира през 1856 г. е вдигната белокаменна чешма с три чучура, украсена с каменни релефи.

Лопушанският манастир „Св. Йоан Прегтеча“

Лопушанският манастир „Св. Йоан Прегтеча“

⛪ **Чипровският манастир „Св. Иван Рилски“** се намира в подножието на Язова планина (част от Западна Стара планина) на 6 км от Чипровци. Смята се, че манастирът е построен през X век. За периода на своето съществуване е разрушаван шест пъти. Сегашният манастир е построен през 1876 г., като постоянно се поддържа. Манастирският комплекс се състои от църква, малко гробище и костница с триетажна кула, съхраняваща костите на загиналите в Чипровското въстание, параклис с камбанария и монашеска обител.

⛪ **Алботинският скален манастир** е разположен в местността Алботин на 25 км от Видин. Името на манастирския храм не е известно. Наименованието му идва от името на вече несъществуващо село. Скалната обител е била изградена в скалата от северната страна на реката отчасти в естествени пещери, отчасти в допълнително издълбани помещения и пристроени външни фасади и стени. Манастирът е бил действащ през XIV в., за което свидетелстват запазени фрагменти от стенописи и надписи, както и накити (обеци, наушници, гривни), намерени в 29-те разкрити християнски гроба.

Чипровският манастир

Манастирите по Искърското дефиле

Искър е най-дългата изцяло българска река – почти 370 км заедно с притоците. Учените смятат, че реката е съществувала, преди да се образува Стара планина. В участъка София–Мездра реката буквално разсича дълбоко планината, образувайки живописна клисура, изпълнена с чудновати скални образувания, пещери, водопади и красиви манастири.

Черепишкият манастир „Успение на Пресвета Богородица“ е един от най-живописните православни храмове в България. Намира се на десния бряг на Искър, на около 10 км от Мездра, където реката прави един от големите си завои. Обграден е от две страни от величествени скали. Храмът е основан в края на XIV в. по времето на цар Иван Шишман (1371–1393). Според преданията в битката на българския владетел с османците недалеч от това място загинали много воители. На бойното поле останали костите им и на тях са кръстени местността и манастира. В манастира през XV в. е написано Черепишкото евангелие. Храмът бил многократно опожаряван и разграбван, но бил възстановяван от родолюбиви българи.

Черепишкият манастир „Успение на Пресвета Богородица“

Черепишкият манастир „Успение на Пресвета Богородица“

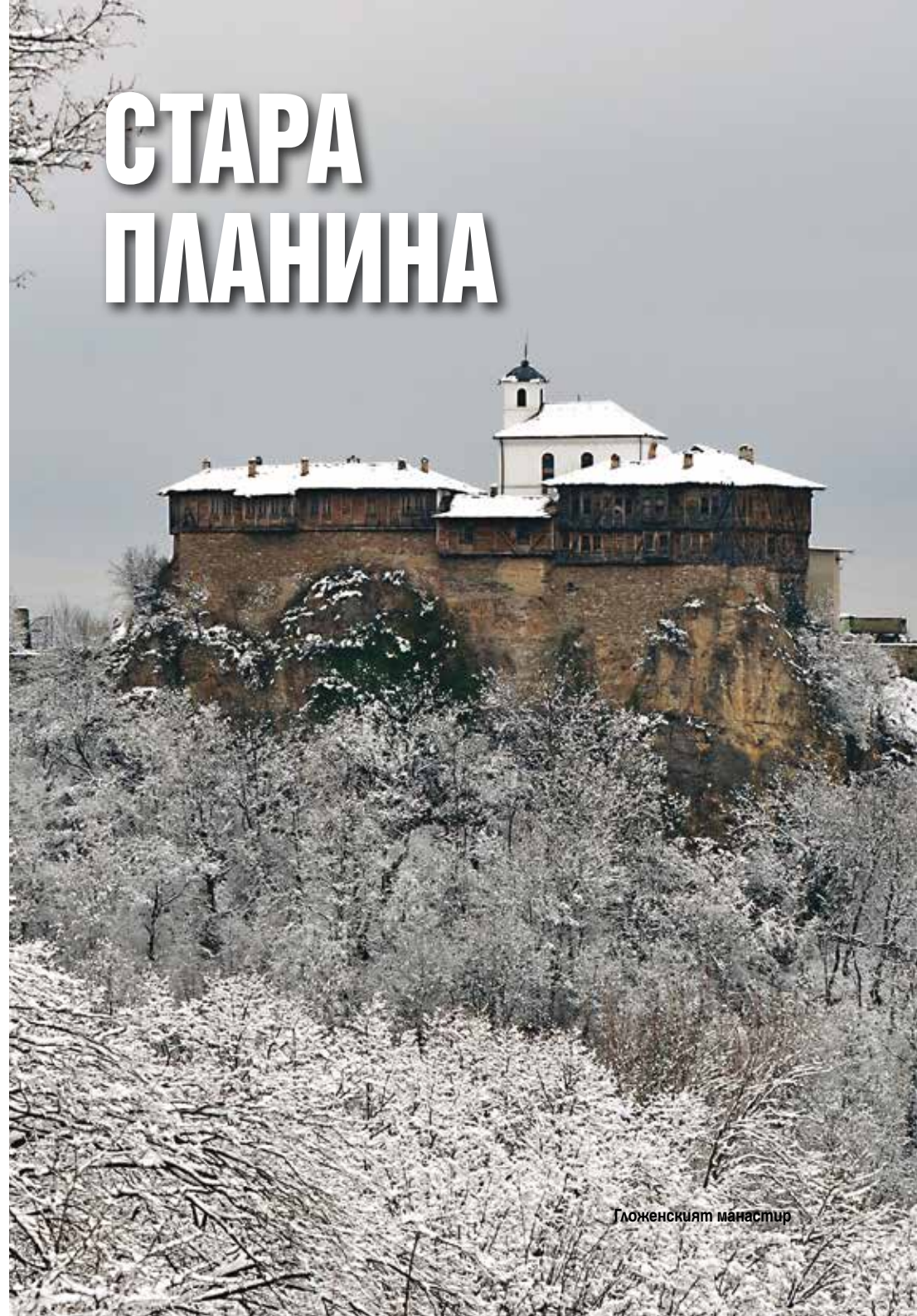
Осеновлашкият манастир „Св. Богородица“

🏰 **Осеновлашкият манастир „Св. Богородица“** е по-известен като „Седемте престола“. Наречен е така заради седемте параклиса в черквата. Според предание е основан през XVI в. под името „Рождество Богородично“ от брата на болярина Петър Делян. Ценно и единствено по рода си произведение на приложното изкуство в него е полилеят „Хорото“, който виси на синджир под купола. В храма се съхранява **частица от мощите на братята Козма и Дамян**.

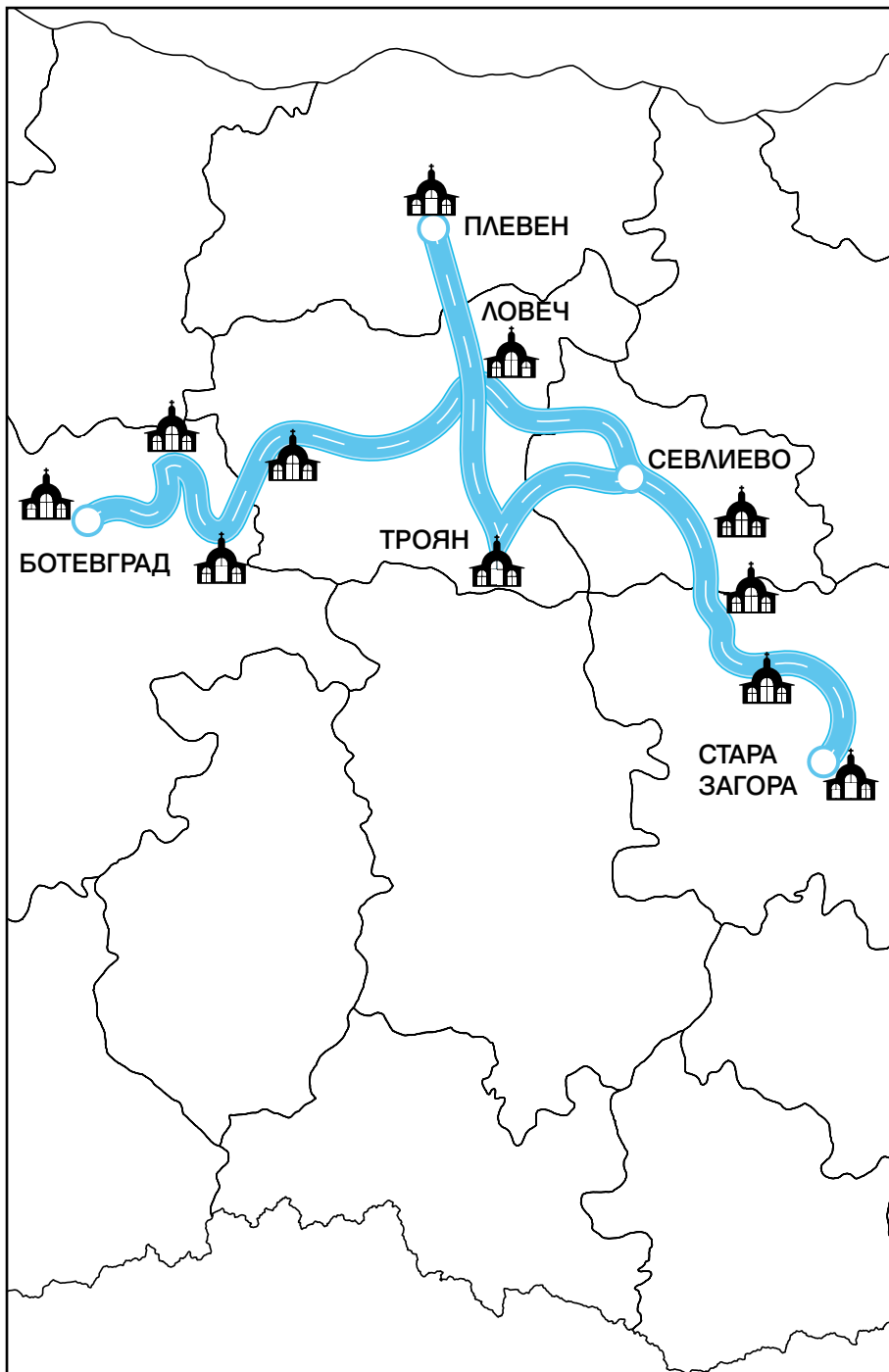
🏰 **Куриловският манастир „Св. Иван Рилски“** се намира на 12 км от София. Основан е през IX–X в. Сегашният храм е построен през 1593 г. Според предание в манастира са престояли мощите на св. Йоан Рилски при пренасянето им от Търново в Рилския манастир.

🏰 **Бистрешкият манастир „Св. Иван Касинец Пустий“** се намира на около 6 км северозападно от Враца. Известен е и с още няколко имена – „Св. Йоан Богослов“ (по патрона на църквата му), „Св. Йоан Рилски“ (защото се е смятало, че светецът е прекарал известно време в манастира), „Касинец“ (по името на близкия връх Касината, под който е разположен), „Бистрешки“ или „Бистрецьки“ (по името на близкия квартал на Враца – „Бистрець“). Край манастира има останки от средновековна крепост от XII–XIV в. Допуска се, че манастирът е построен през този период. В него е имало златарска работилница и щампарница. Бил е многократно разрушаван и след това възстановяван.

СТАРА ПЛАНИНА

Гложенският манастир

Епопея на Опълчението

Всеки българин трябва да изкачи поне веднъж в живота си историческия връх Шипка. Тук през лятото на 1877 г. се провеждат решителните боеве, останали в историята като Шипченска епопея. На самия връх се издига Паметникът на свободата. Голям бронзов лъв – символ на българската държава – пази входа му. На другите страни на сградата са изписани имената на Шипка, Шейново и Стара Загора – бойните полета, на които е защитаван проходът. На приземния етаж е поставен голям мраморен саркофаг, в който се пазят част от костите на загиналите руски войници и български опълченци. Той е положен върху четири легнали каменни лъва и пред него стоят на пост статуи на български опълченец и руски войник. На горните 4 етажа са експонирани копия на български бойни знамена, включително и Самарското знаме – първото бойно знаме на Българското опълчение.

Връх Шипка

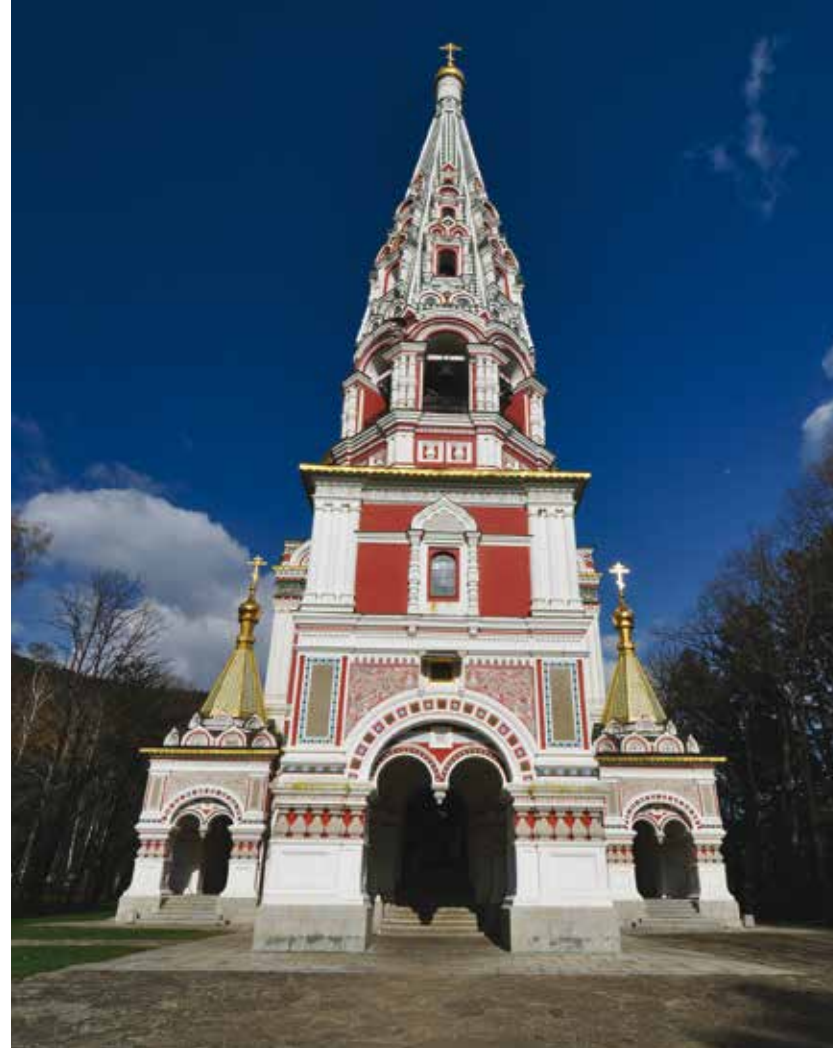

Символ на почитта към подвига на героите и благодарността към Русия е и **Храм-паметникът – Шипка (Шипченски манастир „Рождество Христово“)**. Той се намира в непосредствена близост до град Шипка. Идеята за основаването му е на руския дипломат граф Игнати-ев и на майката на ген. Скобелев – Олга Скобелева. Манастирът е осветен през 1902 и е руски до 1934 г., когато съветското правителство го предоставя на България. До западната част на църквата има 53-метрова кула камбанария със 17 камбани, най-голямата от които тежи 1643 кг. Камбаните са отлети от събраните в района на боевете гилзи.

В **Плевен** са записани едни от най-значимите по своята продължителност, броя на участващите войски, дадените жертви и най-вече по своята решаваща роля за изхода от войната събития от Освободителната война (1877–1878).

Мавзолеят костница „Св. Георги Победоносец“ се издига в центъра на Плевен. Основният му камък е бил положен през 1903 г., открит е тържествено през 1907 г. Централният му купол е висок 24 м и завършва с железен ажурен кръст. На северната и южната страна на Мавзолея са поставени големи мемориални плочи с имената на руските и румънските полкове, офицерите и броя на войниците, загинали при Плевен. Високо по ъглите му с бронзови букви са изписани градовете, селата и бойните полета, където са се водили най-ожесточените и решаващи сражения. Пред Мавзолея гори вечен огън.

Други забележителни храмове в Плевен са **църквата „Св. Троица“**, **митрополитската катедрала „Св. Николай“** с великолепен иконостас, дело на тревненски майстори, и 68 икони от Димитър Зограф и храм „Св. Параскева“.

Храм-паметникът – Шипка

Стара Загора е известен от древността с различни имена – Верит, Верея, Август Траяна и др. Градът, просветен от св. ап. Карп, съществува от времето на неолита. В него могат да се видят най-добре запазените в цяла Европа неолитни жилища на 8000 години. По време на Руско-турската война (1877–1878) тук се води една от най-решаващите битки, която е бойното кръщение на Българското опълчение в защита на Самарското знаме. В нея загиват близо 15 000 души. В Стара Загора могат да се посетят няколко интересни храма – **„Св. Троица“**, **митрополитската катедрала „Св. Николай Мирликийски“** и храм **„Св. Въведение Богородично“**.

Старопланинските манастири

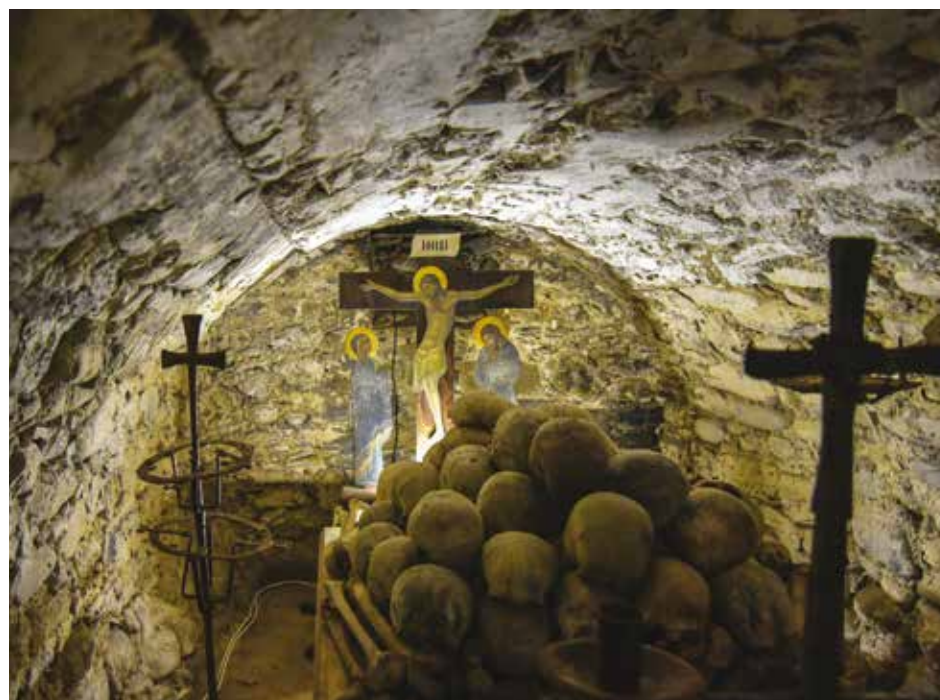
Всяка година в **Троянския манастир „Успение Богородично“** се стичат хиляди вярващи от цялата страна, дошли да се поклонят на **чудотворната икона „Св. Богородица Троеручица“**. Според манастирската летопис обителта е основана през 1600 г. Сградите са строени по различно време, но са съчетани в общ архитектурен комплекс. Акцент в него е четириетажната кула камбанария, изградена през 1865 г. По стенописите в храма са работили Димитър Зограф и Захари Зограф, който ни е оставил и свой автопортрет. Специално внимание заслужава иконостасът, който е истински шедьовър на гърворезбарското изкуство. Светата обител е изгряла важна роля в освободителните борби по време на османското владичество. Запазена е килията, в която са се събирали членовете на тайния революционен комитет, основан от Васил Левски през 1872 г. Той е третият по големина манастир в България след Рилския и Бачковския и е ставропигиален. Тук е гробът на Максим патриарх Български и митрополит Софийски.

Чудотворната икона

Преданието за чудотворната икона „Св. Богородица Троеручица“ гласи, че е била донесена от йеромонах от Света гора, който минал оттук на път за Влашко (днешна Румъния). Заинтригуван от вестта, че в Троянския Балкан живее благочестив отшелник, светогорецът решил да се отбие при него. Когато дошло време да продължи пътя си, монахът оседлал коня си и потеглил. Конят му обаче се препънал и паднал. В това духовникът видял Божи знак. Той отложил пътуването си и се върнал при отшелника. След време отново решил да тръгне, но конят отново се препънал на същото място и пак паднал. Монахът разбрал, че иконата не иска да напусне това място. Така

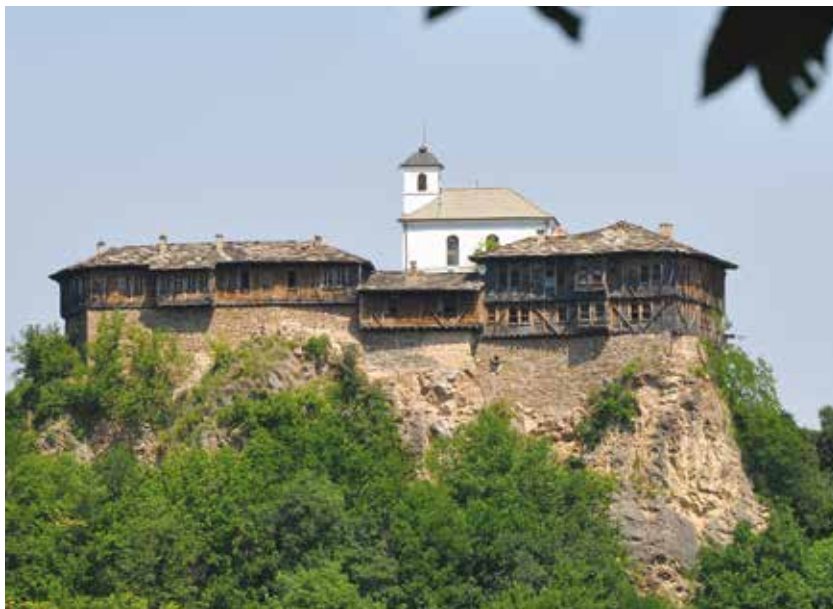
светинята останала край Троян, а отшелникът и още неколцина негови съмишленици построили малка гървена църква, в която служили. Народът от околните селища идвал на поклонение пред светата икона, която имала способността да изцелява. Постепенно броят на поклонниците и заселниците нараствал. За тях били построени килии и странноприемница. Така възникнал Троянският манастир.

Троянският манастир „Успение Богородично“

Гложенският манастир „Св. Георги Победоносец“ е един от най-красивите православни манастири в България. Гонен от татарите, през 1224 г. киевският княз Георги Глог се заселва по тези места с благословията на цар Иван Асен II. Князът основал селище (днешното с. Гложене), а на километър от него в местността Градището издигнал малка крепост и манастир, който бил изоставен след идването на турците. Манастирът „Св. Георги Победоносец“ е изграден в началото на XVIII в. на труднодостъпната скална тераса над селото. Отдалеч наподобява феодален замък и напомня на манастирите в Атон. В него често е отсядал Васил Левски, който основал революционен комитет в с. Гложене. Апостола се е укривал в специално изградено скривалище в манастира при изключително тежки условия в продължение на месеци. Днес скривалището е превърнато в музей. В манастира е изложено **копие на старинната икона „Св. Георги Победоносец“**, донесена от Георги Глог. През Възраждането манастирът е важен книжовен център с килийни училища към метосите му в околността, разполагал с богата библиотека. Към писмените паметници, произлизащи от него, се числят едно Киевско-печорско евангелие от 1716 г. и богата богослужебна литература. Запазени са и два бронзови печата с определението на манастира като Киевски.

Гложенският манастир „Св. Георги Победоносец“

Гложенският манастир „Св. Георги Победоносец“

Гложенският манастир „Св. Георги Победоносец“

🏰 **Чекотинският манастир „Св. архангел Михаил“** се намира близо до махала със същото име, на 20 км североизточно от Ботевград. Съществува от времето на Второто българско царство. Обителта е имала тесни връзки с намиращата се близо крепост Боженешки урвч. Манастирът на два пъти е бил разрушаван и наново възстановяван. Манастирската църква е единствената сграда, която е оцеляла частично до днес. Тя е типична за XII–XIII в. еднокорабна базилика с преддверие, апсида и полуцилиндричен свод. Правят впечатление вентилационните изходи в четирите ъгъла. Северната ниша скрива тайна врата и подземен тунел. Дървеният иконостас е с богата гърворезба, дело на майстори от Тревненската школа. В храма се съхраняват две **чудотворни икони** – на **св. Йоан Рилски** и на **св. Татяна**.

🏰 **Етрополският манастир „Св. Троица“** е разположен в подножието на старопланинския Черни връх, на 5 км от Етрополе. Известен е още с името „Варовитец“. Храмът е един от най-старите в България – основан е още през 1158 г. Преданието свързва възникването на обителта с името на св. Йоан Рилски, който се установил в една от пещерите в близката местност Варовитец, преди да се оттегли като отшелник в Рила. Днес Етрополският манастир е действащ. Манастирската църква „Св. Троица“ е построена през 1858 г. от брациговския майстор Иван Боянин. Тя е кръстовидна, трикорабна сграда с 5 купола. От северната и южната страна на наоса са разположени два параклиса – „Св. Йоан Рилски“ и „Св. св. Козма и Дамян“. Стенописите в интериора са от 1907 г., запазени са редица интересни икони. В манастира се пазят **мощи на св. св. Козма и Дамян**. В края на XVI и началото на XVII в. в него се развива Етрополската книжовна школа.

🏰 **Врачешкият манастир „Св. четиридесет мъченици“** е разположен на брега на река Чешковица, под връх Мургащ, Западна Стара планина. Той е построен след победата на цар Иван Асен II при Клокотница през 1230 г. През XVI–XVII в. в него усърдно се преписват богослужебни книги. През XVIII в. е срина до основи и потъва в забрава. В края на XIX в. храмът е възстановен. В него се пази **частица от мощите на един от мъчениците** и **чудотворна икона на Св. Богородица**, която е открита при разкопките на стария манастир и се изнася за поклонение на големи църковни празници.

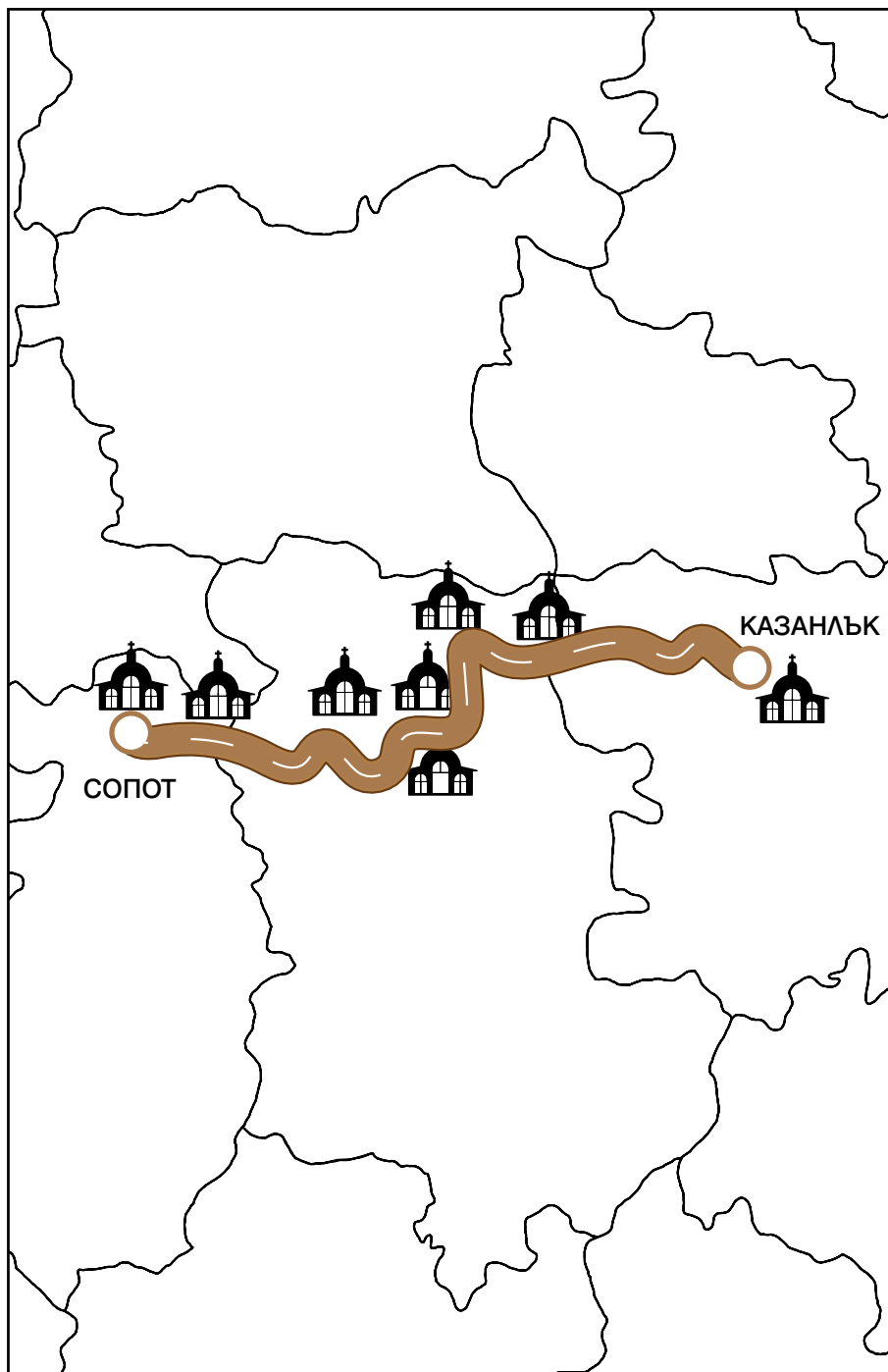

Етрополският манастир „Св. Троица“

A close-up photograph of a hand holding a large, dense bouquet of pink roses. The roses are in various stages of bloom, with some showing their yellow centers. The background is softly blurred, showing a pair of white shoes with red and blue floral embroidery. The floor is covered with many scattered pink rose petals, creating a romantic and celebratory atmosphere.

**РОЗОВАТА
ДОЛИНА**

По стъпките на българските революционери

Розовата долина обхваща обширен район, заключен между Стара планина и Средна гора. Известен е най-вече с традициите си в отглеждането на маслодайна роза – един от символите на България. За столица на Розовата долина е смятан град Казанлък, където всяка година се чества Празникът на розата – уличен фестивал, който привлича хиляди туристи не само от България, но и от цял свят. Поради своите географски дадености районът е играл ключова роля в историята на България. Тук се намират бунтовните градчета Коприщица, Панагюрище, Стрелча, Клисура, които са били сцена на най-важните събития по време на Априлското въстание – най-значимото събитие в националноосвободителните борби на българския народ. В този район попадат също Карлово и Калюфер, в които са родени двамата най-велики национални герои на България – Васил Левски и Христо Ботев, пожертвали живота си за освобождението на България. Както многото музеи, така и православните храмове в тези български градове напомнят за героичните времена от 1876 г.

Коприщица

Възрожденската църква „Св. Георги“ в Панагюрище

Църквата „Св. Въведение Богородично“ се намира в центъра на **Панагюрище**. Тя е еднокорабна базилика с колонада, изгорена през Априлското въстание. Възстановена е през 1878–1880 г. от брациговски майстори и е богато изписана и украсена с икони от самоковски майстори. Храмът впечатлява с уникалните си стенописи и красиви златни кубета.

Възрожденската църква „Св. Георги“ в Панагюрище е катедрален храм на града, който е център на Панагюрската духовна околия. Църквата е трикорабна псевдобазилика с една апсида. Впечатлява с огромните си размери и масивен градеж.

Църквата „Св. Богородица“ („Успение Богородично“) е най-старият храм в бунтовния град **Копривищица**. Сградата отчасти е вкопана в земята и е построена през 1817 г. върху основите на по-стар храм. Четири от иконите в нея – „Успение на Пресвета Бо-

Църквата „Св. Богородица“ в Копривищица

городица“, „Св. Йоан Рилски“, „Св. Георги“ и „Св. Евстатий на кон“ – са рисувани от Захарий Зограф през 1837–1838 г. Дърворезбеният иконостас е изработен от хаджи Георги от Трявна през 1821 г. Паметник на културата.

Църквата „Св. Николай“ в Копревщица е посветена на св. Николай Мирликийски. Строежът ѝ започва през 1842 г. и трае 2 години. Известна е като Новата църква, защото е вдигната след по-старата – „Св. Богородица“. Представлява безкуполна трикорабна базилика с три абсиди от източната страна.

Храм-паметникът „Св. архангел Михаил“ в Стрелча е една от най-големите забележителности на града и е със статут на архитектурен паметник на културата с национално значение. На северната фасада на храма са поставени паметни плочи на стрелчани, загинали в Априлското въстание, балканските войни и Първата световна война.

Любимият на император Диоклециан град Хисаря, известен със своите 22-а минерални извора, също има забележителен православен храм – „Св. Пантелеймон“. Построен е през 1889 г. Най-впечатляващи са стенописите, пресъздаващи почти всички библейски истории. През периода 1999–2004 г. църквата е ремонтирана и изписана отвън и отвътре.

Църквата „Св. Неделя“ се намира в с. Старосел, на 20 км от Хисаря. Построена е през 1819 г. Опожарена е с цялото село през 1876 г., а 10 години по-късно е възстановена. Уникалните ѝ икони са дело на най-добрия български иконописец Никола Данчов.

Детайл от стенопис в църквата „Успение Богородично“ в Карлово, където е служил като йеродякон Игнатий Васил Левски.

Църквата „Успение Богородично“ в Карлово

Църквата „Успение Богородично“ в Карлово е завършена през 1851 г. Иконостасът на храма е от орехово дърво. Няма стенописи, но има оригинални и възстановени икони от представители на Самоковската художествена школа. В храма е служил като йеродякон Игнатий Васил Левски. Неделното училище към църквата съхранява една от редките фотографии на Апостола.

Църквата „Св. Никола“ в Карлово е издигната през 1847 г. Иконите са рисувани от възрожденците Никола Доспевски и Иван Зографски. Големите икони, иконостасът и владишкият трон в църквата са

дело на зографи и резбари от Дебърската художествена школа. В двора на църквата се намира гробът на Гина Кунчева, майката на Васил Левски.

🏰 **Калоферският мъжки манастир „Рождество Богородично“** се намира на 7 км северно от **Калофер**. Светата обител е основана в далечната 1640 г. На три пъти е била разрушавана. В сегашния си вид е от 1881 г. Близо до манастира има лековито аязмо с параклис „Св. Пантелеймон“. Калоферският мъжки манастир е действащ и представлява комплекс от църква, жилищни и стопански сгради. В храма се пази **частица от мощите на св. Нектарий Егински**.

🏰 В Калофер централно място заема **църквата „Св. Богородица“**. Тя е разположена вдясно от хълма, на който се извисява величественият монумент на Ботев. Църквата е построена през 1848 г. върху основите на по-стар храм.

🏰 **Сопотският манастир „Въведение Богородично“** се намира на около километър северно от града. Възникването му се свързва със средновековната крепост Копсис (днешно Аневско кале). Сопотският манастир е бил даряван с права и грамоти от българския цар Смилец.

Монументът на Христо Ботев в Калофер

В наши дни е действащ девически манастир. В него е бил ръкоположен за дякон Васил Иванов Кунчев от Карлово (Васил Левски), който приел монашеското име Игнатий. Към манастира е имало девическо училище, в което е учила Неделя Петкова (Баба Неделя) – една от първите български учителки. Манастирът е описан от Иван Вазов в романа му „Под игото“.

🏰 **Казанлъшкият манастир „Въведение Богородично“** е възникнал в периода 1864–1866 г. Църквата е изградена през 1857–1866 г. от дебърски строители под ръководството на майстор Козма. Проектът е на руски архитект. Стенописите в купола, твърде голям за размерите на храма, са дело на Георги Данчов Зоографина. Големият красив дърворезбен иконостас е изработен в Русия. След Освобождението манастирът е възобновен и разширен чрез изграждане на нови сгради. Днес е постоянно действащ и обитаван от монахини.

🏰 В града внимание заслужава и **храмът „Св. Троица“**. Църквата е с три престола, посветени на Св. Богородица, св. Атанасий Александрийски и св. архангел Михаил.

Казанлъшкият манастир „Въведение Богородично“

По пътя на вярата – Поклоннически път „Рилският Чудотворец“

„Началото на пътя още не е път...“ – тези думи на св. Василий Велики звучат като духовен призив за всеки, който търси истината, вярата и смисъла на своето пътуване. Вече петнайсет години поклонници от различни краища на България се събират всяко лято, за да поемат заедно по стъпките на св. Иоан Рилски, най-обичания български светец, небесен покровител и пример за духовна решимост, милост и вяра.

Тази година поклонничеството поема по нова, по-широка посока – благодарение на благословението на Българската православна църква, с градивното участие на десетки институции и с подкрепата на Президентската администрация. Началото, положено преди 15 години, прераства в национално движение за възраждане на християнската памет и духовност. Стремешът е това начинание, макар и само в някои участъци, да стане целогодишно и по него да вървят семейства и различни групи, които да вкусят от богатата на българската земя. Пътят към Рилската света обител ще бъде само първият от редица поклоннически маршрути, които ще свържат цяла България – от храм на храм, от манастир на манастир, от сърце до сърце.

Този поклоннически път – свещенодействие в движение – започва на 1 август от църквата „Св. София“ в столицата и продължава шест дни. Маршрутът частично следва пътя, по който през 1469 г. тържествено са били пренесени мощите на светеца към Рилската света обител, и преминава през планините Витоша, Верила и Рила. Духовното пътуване преминава и през селата Ярлово, Белчин и Клисурса,

където поклонниците намират подслон, молитвено общение и топло гостоприемство.

С благословението на Софийската света митрополия и с участието на Богословския факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ поклонническият път „Рилският Чудотворец“ се утвърди като събитие, което обединява вярата, историята и живота предание на православна България. С кръст, икона и хоругва отпред, с молитва в сърцата и с водосвети, отслужвани в планинските долини, този път се превръща в молитвен възход, в среща с Бога и с духовното наследство на нашия народ.

Снимки: Стефка Борисова

Повече информация, както обща, така и конкретно за събитието, и снимки може да се намерят на сайта: <https://rilskipoklonnik.bg/>

Никой не остава същият след такова пътуване. Не е важно колко крачки ще направим, а дали ще се осмелим да тръгнем. Една крачка – и вече сме на пътя. Пътят на тишината, на богатата, на съборната молитва и на вътрешната промяна. По думите на Спасителя: „Който те принуди да вървиш с него една миля, върви с него две“ (Мат. 5:41) – ние вярваме, че това е милята на любовта и истината, която ни прави свободни.

Да поемем заедно към изворите на светостта!

Да укрепим вярата си по благословения път към Рилската света обител!

Да се докоснем до чудото на един жив и свят път – пътя на Рилския Чудотворец!

ПОКЛОННИЧЕСКИ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

Съставител *Иван Михалев*

Дизайн на корицата *Книгоиздателска къща „Труд“*

Редактор *отец Силиян Табаков*

Редактор на издателството *Мирослава Бенковска*

Коректор *Валя Калчева*

Технически редактор *Стефка Иванова*

Първо издание

Формат 60х90/16. Печ. коли 8,5

КНИГОИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „ТРУД“

София 1202, ул. „Св. св. Кирил и Методий“ № 84;

тел.: 02/942 23 75

Разпространение – тел.: 02/846 75 29

e-mail: office@trud.cc

www.trud.cc

Печат „Смилков“ ООД